

54 otázek o Ježíši

54 otázek o Ježíši

Juan Chapa (ed.)
Navarrská univerzita

Informační kancelář
Opus Dei, 2012

Obsah této knihy je k dispozici i v dalších formátech na stránce
opusdei.org/cs-cz/article/54-otazek-o-jezisi-kristu-a-cirkvi/

Přeložil: Radomír Hejl, 2023

Titulní strana: Ježíš Kristus - ikona náboženství, Pixabay

54 otázek o Ježíši Kristu a církvi

Tým profesorů historie a teologie na Navarrské univerzitě odpovídá na 54 nejčastějších otázek o Ježíši Kristu a církvi.

Tým, který tuto práci realizoval, jsou profesori Francisco Varo (ředitel), Juan Chapa , Vicente Balaguer , Gonzalo Aranda , Santiago Ausín a Juan Luis Caballero.

OBSAH

- 54 otázek o Ježíši 1
- 1. Co opravdu víme o Ježíši? 5
- 2. Co znamenala hvězda na východě? 7
- 3. Proč se slaví narození Ježíše 25. prosince? 8
- 4. Co znamená panenství Panny Marie? 9
- 5. Oženil se svatý Josef podruhé? 10
- 6. Co to bylo vraždění betlémských neviňátek? Zakládá se na historických údajích? 11
- 7. Narodil se Ježíš v Betlémě nebo v Nazaretě? 12
- 8. Kde a jak se Ježíš narodil? 13
- 9. Byl Ježíš svobodný, ženatý nebo vdovec? 14
- 10. Dvanáct apoštolů - kdo to byli? 16
- 11. Současný stav historického bádání o Ježíšovi 17
- 12. Jak se Ježíš stavěl k postním praktikám tehdejší doby? 18
- 13. Kdo to byli evangelisté? 19
- 14. Jak byla evangelia napsána? 20
- 15. Jakým způsobem se evangelia předala? 21
- 16. Jakým jazykem Ježíš mluvil? 22
- 17. Jaké vztahy měl Ježíš s římskou říší? 23
- 18. Dá se popřít historická existence Ježíše? 24
- 19. Co jsou to kanonická evangelia a apokryfy? Která to jsou a kolik jich je? 25
- 20. Jaké jsou rozdíly mezi kanonickými evangelii a apokryfy? 26
- 21. Co říkají apokryfní evangelia? 27
- 22. Kdo jsou to gnostikové? 28
- 23. Jaké údaje přinášejí o Ježíši římské a židovské zdroje? 29
- 24. Kdo to byli farizeové, saduceové, esejci a zéloti? 30
- 25. Co přinášejí Kumránské svitky? 31
- 26. Co je to knihovna Nag Hammadi? 33
- 27. Měl Ježíš sourozence? 34
- 28. Kdo to byla Marie Magdalská? 36
- 29. Jaký měl Ježíš vztah k Marii Magdalské? 38
- 30. O čem je evangelium Marie Magdalské? 39

31. Bylo normální, že se kolem Ježíše pohybovalo tolik žen? 40
32. Jaký vliv měl na Ježíše svatý Jan Křtitel? 41
33. Byl Ježíš učedníkem svatého Jana Křtitele? 43
34. Jaký byl vztah mezi Petrem a Marií Magdalskou? 44
35. Co se událo při poslední večeři Páně? 45
36. Proč byl Ježíš odsouzen na smrt? 46
37. Kdo to byl Kaifáš? 47
38. Co je to Sanhedrin? 48
39. Jaká byla Ježíšova smrt? 49
40. Jak se vysvětluje vzkříšení Ježíše? 50
41. Mohlo být Ježíšovo tělo ukradeno? 51
42. Kdo to byl Josef z Arimatie? 52
43. Co je podstatou křesťanského poselství? 53
44. Kdo to byl svatý Pavel? Jak předával Ježíšovo učení? 54
45. Co říká evangelium o Filipovi? 56
46. Jak se vysvětlují Ježíšovy zázraky? 57
47. Opravdu chtěl Ježíš založit církev? 58
48. Co je to svatý grál? Co má společného se svatým Kalichem? 59
49. Kdo to byl Poncius Pilát? 60
50. Jaké měl Ježíš politické postoje? 62
51. Kdo to byl Konstantin? 64
52. Co je to Edikt milánský? 65
53. Co se stalo na nicejském koncilu? 66
54. O čem je Jidášovo evangelium? 68

1. Co opravdu víme o Ježíši?

Máme k dispozici vše, co nám svědkové jeho života a smrti předali: Ústní a písemná tradice o jeho osobě, kde vynikají čtyři evangelia, kterou nám předala komunita plná víry, již on založil a která pokračuje až dodnes.

Touto komunitou je církev, kterou v průběhu dějin tvoří miliony Ježíšových následovníků. Poznávají ho skrze svědectví, které jim je bez přerušování od prvních učedníků předáváno. Svědectví v apokryfních evangeliích a dalších mimo-biblických zprávách nepřidávají žádné další podstatné informace k těm, jež nám nabízí evangelia kanonická, jak je církev neustále předává.

Až do osvícenství byli věřící i nevěřící přesvědčeni, že to, co jsme mohli o Ježíši poznat, najdeme v evangeliích. Ale protože byla tato vyprávění napsána z hlediska víry, někteří historici XIX. století objektivnost těchto příběhů zpochybnili. Pro tyto znalce byly evangelijní příběhy málo důvěryhodné, protože neobsahovaly to, co Ježíš konal a říkal, ale to, v co následovníci Ježíše několik roků po jeho smrti věřili. Díky tomu se v následujících desetiletích a až do poloviny XX. století zpochybňovala pravdivost evangelií a nakonec se tvrdilo, že o Ježíši „nemůžeme vědět téměř nic“ (Bultmann).

Osm nezpochybnitelných skutečností, které víme o Ježíšovi

Dnes v důsledku rozvoje historických věd, pokroku v archeologii a rozsáhlejšímu a dokonalejšímu poznání historických zdrojů můžeme říci slovy známého odborníka židovského prostředí I. století po Kristu - o němž se nedá říci, že by byl až příliš konzervativní -, že „o Ježíši toho můžeme hodně poznat“ (Sanders).

Například tentýž autor z hlediska historického uvádí „osm nezpochybnitelných skutečností“ o životě Ježíše a o prvních křesťanech:

1) Ježíš byl pokřtěn Janem Křtitelem;

- 2) byl to Galilejec, který kázal a dělal zázraky;
- 3) povolal učedníky a říkal, že jich má být dvanáct;
- 4) svoji činnost omezil na Izrael;
- 5) polemizoval o roli chrámu;
- 6) byl ukřižován mimo Jeruzalém římskými úřady;
- 7) po smrti Ježíše jeho následovníci ve svém působení dále pokračovali;
- 8) přinejmenším několik židů některé skupiny tohoto nového hnutí pronásledovalo (Gal 1,13-22; Flp 3,6) a zdá se, že toto pronásledování trvalo minimálně do doby konce Pavlovy služby (2 Kor 11,24; Gal 5,11; 6,12; srov. Mt 23,43; 10,17).

Na tomto minimalistickém základě, na kterém se dějepisci shodují, můžeme z hlediska historického říci, že ostatní údaje v evangeliích obsažené jsou věrohodné. Aplikujeme-li na tato fakta kritéria historičnosti, můžeme stanovit, do jaké míry jsou evangelijní tvrzení koherentní a pravděpodobná, a také to, že obsah těchto vyprávění je maximálně zaručený.

Na závěr je vhodné poznamenat, že to, co víme o Ježíši, je spolehlivé a věrohodné, protože tito svědci si důvěru zaslouží a protože tradice je kritická už sama o sobě.

Navíc to co nám tradice předává je vůči rozboru historické kritiky rezistentní. Je jisté, že z mnoha věcí, které nám byly předány, jen některé se dají dokázat metodami, jež historici používají. To však neznamená, že neexistovalo to, co se těmito metodami nedá dokázat. Pouze to znamená, že tato svědectví můžeme podávat buď s větší nebo menší pravděpodobností.

A na druhé straně nezapomeňme, že pravděpodobnost není ta nejdůležitější věc. Existují události, které mají velmi malou pravděpodobnost, ale v minulosti se udály. Nepochybnou pravdou je, že evangelijní svědectví nejsou rozporuplná a neodporují svědectvím, která se dají dokázat.

V každém případě je to tradice církve, ve které tyto písemnosti vznikly, a která nám zaručuje jejich spolehlivost a říká nám, jak je interpretovat.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

2. Co znamenala hvězda na východě?

Hvězda na východě je zmiňována v evangeliu svatého Matouše. Mudrci se v Jeruzalémě ptají: „Kde je ten narozený židovský král? Uviděli jsme jeho hvězdu na východě, a proto jsme se mu přišli poklonit.“ (Mt 2,2)

První dvě kapitoly z evangelia svatého Matouše a svatého Lukáše vyprávějí několik příběhů z Ježíšova dětství. Proto se jim obvykle říká „evangelia dětství“. Hvězda se objevuje v evangeliu dětství svatého Matouše. Evangelia dětství mají poněkud odlišný charakter od ostatních částí evangelia. Proto jsou plné evokací starozákonních textů, kde gesta hrají důležitou roli. Nemůže se proto zkoumat jejich historičnost stejným způsobem jako historičnost ostatních evangelijních příběhů. Evangelia dětství nejsou stejná: u svatého Lukáše je to první kapitola, ale u svatého Matouše je to jakési shrnutí obsahu celého textu. Úryvek o mudrcích (Mt 2,1-12) ukazuje, že někteří pohané, kteří k izraelskému lidu nepatří, poznávají zjeveného Boha prostřednictvím studia a lidského poznání (hvězdy), ale k plnosti pravdy nedojdou jinak, než skrze Písmo Izraele.

V době sestavování evangelia se všeobecně věřilo, že zrození významné osoby nebo vznik nějaké důležité události je oznámeno zázrakem na nebesích. Tuto víru sdílel pohanský svět (srov. Suetonius, Životopisy dvanácti císařů, Augustus, 94; Cicero, De divinatione (O věštění) 1,23,47; atd.) i židovský svět (Flavius Iosephus, Židovská válka, 5,3,310-312; 6,3,289). Kromě toho Čtvrtá kniha Mojžíšova (Numeri), kap. 22-24, obsahuje proroctví, kde se říká: „Vyjde hvězda z Jákoba, povstane žezlo z Izraele.“ (Nu 24,17) Tato pasáž se interpretovala jako proroctví spásy o Mesiášovi. Na pozadí uvedených údajů už se dalo toto znamení hvězdy pochopit.

Moderní exegeze se ptá, o jaký přirozený jev mohlo na obloze jít, aby byl lidmi té doby vysvětlován jako něco mimořádného. Byly předloženy hlavně tyto tři hypotézy: 1) Už Kepler (XVII. st.) mluvil o nové hvězdě, supernově - velmi vzdálená hvězda, na které dojde k explozi, takže během několika týdnů se její jas mnohonásobí a je viditelná ze země; 2) kometa, neboť komety se pohybují na pravidelné, eliptické dráze kolem slunce - na nejvzdálenějším místě svého oběhu nejsou ze země viditelné, ale pokud se přiblíží, jsou po nějakou dobu vidět. I tento popis se shoduje s tím, co říká Matoušovo vyprávění, nicméně výskyt známých komet, které můžeme na obloze pozorovat, neodpovídá době, kdy byla tato hvězda spatřena; 3) konjunkce planet Jupitera a Saturnu. I Kepler si všiml tohoto opakujícího se jevu, který se mohl, není-li chyba ve výpočtech, dost dobře udát v letech 6/7 před naším letopočtem, tj. v letech, kdy se dle výzkumů Ježíš narodil.

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

3. Proč se slaví narození Ježíše 25. prosince?

Nezdá se, že by první křesťané jeho narození slavili (srov. například Origenes, PG XII, 495). Slavili jeho dies natalis, den nebeských narozenin (například Umučení Polykarpa 18,3), jako účast na spáse, kterou uskutečnil Ježíš, když zvítězil nad smrtí svým slavným utrpením.

Připomínají si přesně den oslavení Ježíše, 14./15. den měsíce nisanu, ale ne datum jeho narození, o kterém nám evangelia nic neříkají.

Až do III. století nemáme žádné zprávy o datumu narození Ježíše. První svědectví Otců a duchovních spisovatelů podávají různé datумы. První nepřímé svědectví o tom, že narození Krista bylo 25. prosince, udává Sextus Julius Africanus v roce 221. První přímá zmínka o jeho slavení je v liturgickém, filocaliánském kalendáři (Furius Dionysius Filocalus) z roku 354 (MGH, IX,1, 13-196): VIII kal. Ian. natus Christus in Betleem Iudeae. („25. prosince se narodil Kristus v Betlému judském.“) Od IV. století jsou svědectví o tomto dni jako narození Krista společné v západní tradici, zatímco ve východní převládá datum 6. února.

Jedno poměrně hodně rozšířené vysvětlení je, že křesťané si zvolili tento den, protože od roku 274 se v Římě slavil 25. prosince dies natalis Solis invicti, den narození Neporaženého slunce, vítězství světla nad nejdelší nocí roku. Toto vysvětlení se zakládá na tom, že liturgie Vánoc a Otcové té doby dávají vedle sebe narození Ježíše Krista a biblické výrazy jako je „slunce spravedlnosti“ (Mal 3,20) a „světlo světa“ (Jan 1,4..). Nicméně neexistují žádné důkazy, že by to tak bylo, a je obtížná představa, že by křesťané té doby chtěli přizpůsobit pohanské svátky liturgickému kalendáři, zvláště když

zrovna procházeli pronásledováním. Avšak je možné, že časem křesťanský svátek pohanský svátek postupně asimiloval.

Další, přijatelnější vysvětlení, se přiklání k tomu, že datum narození Ježíše závisí na datumu jeho vtělení, které se zároveň týkalo jeho smrti. V jednom anonymním pojednání o slunovratu a rovnodennosti se tvrdí, že „náš Pán byl počat 25. března (8. den před dubnovými Kalendami v měsíci březnu dle římského kalendáře), což je den umučení Pána a den jeho početí, neboť byl počat stejného dne jako dne, kdy zemřel“ (B. Botte, *Les Origines de la Noël et de l'Épiphanie*, Louvain 1932, I. 230-33). Ve východní tradici, která se opírá o jiný kalendář, umučení a vtělení Pána se oslavovalo 6. dubna, datum, který se shoduje s oslavou Vánoc 6. ledna. Vztah mezi umučením a vtělením je myšlenka, která je v souladu se starověkou a středověkou mentalitou, jež obdivovala dokonalost vesmíru jako celku, kde důležité Boží zásahy byly mezi sebou propojené. Jedná se o koncepci, jejíž kořeny nacházíme také v judaismu, kde stvoření a spása se spojovaly s měsícem nisan (židovský měsíc). Křesťanské umění v průběhu dějin zobrazovalo stejnou myšlenku, když se na obraze Zvěstování Panně Marii malovalo dítě Ježíš sestupující z nebe s křížem. Tak je možné, že křesťané spojovali vykoupení uskutečněné Kristem s jeho početím, a to rozhodlo o datumu narození. „Nejzásadnější byl vztah, který existuje mezi stvořením a křížem, mezi stvořením a početím Krista.“ (J. Ratzinger, *Duch liturgie*, 131)

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

4. Co znamená panenství Panny Marie?

Že Maria počala Ježíše bez přičinění muže, je zřejmě potvrzeno v prvních dvou kapitolách evangelií svatého Matouše a svatého Lukáše: „Vždyť dítě, které počala, je z Ducha svatého,“ říká anděl svatému Josefovi (Mt 1,20); a Marii, která se ptá „Jak se to stane? Vždyť muže nepoznávám!“ anděl odpovídá: „Duch svatý sestoupí na tebe a moc Nejvyššího tě zastíní!“ (Lk 1,34-35)

Na druhé straně skutečnost, že Ježíš na kříži svěřuje svatému Janovi svou Matku, znamená, že Panna Maria neměla další děti. Že se v evangeliích často zmiňují „sourozenci Ježíše“ se dá vysvětlit tím, jak se tento výraz používá v hebrejštině ve smyslu blízkých příbuzných (Gen 13,8 a další), nebo že svatý Josef měl děti z předchozího manželství, nebo budeme chápat tento výraz ve smyslu člena skupiny věřících - tak se i používá v Novém zákoně (Sk 1,15). Církev vždy věřila v panenství Panny Marie, dle tradičního znění ji nazývá „vždy panna“ (Lumen Gentium 52), tj. před, při a po porodu.

Neposkvrněné početí Ježíše je třeba chápat jako zásah Boží moci - „u Boha není nic nemožného“ (Lk 1,37) - vymyká se jakémukoliv chápání a všem lidským možnostem. Nechce mít nic společného s pohanskými, mytologickými zobrazeními, v nichž se bůh spojuje se ženou a zastupuje tak muže. V panenském početí Ježíše jde o Boží zásah v lůně Panny Marie, který je podobný stvoření. Tuto skutečnost ale nevěřící nepřijímají. Tak tomu bylo i u židů a pohanů, kteří vymýšleli primitivní příběhy o početí Ježíše, jako byl i ten, jenž ho připisoval římskému vojáku jménem Pantheras. Ve skutečnosti je tato osoba literární fikcí, o níž se vymyslí legenda, aby se křesťané zesměšlili. Z hlediska vědy historické a filologické je jméno Pantheras (nebo Pandóra) zesměšnění slova parthénos (řecky panna). Tito obyvatelé, kteří na většině území římského, východního

impéria používali jako dorozumívací jazyk řečtinu, slýchali, že křesťané mluví o Ježíši jako o Synu Panny (huiós parthénou). A když je chtěli zesměšňovat, nazývali ho „synem Pantherase“. Takovéto příběhy svědčí v konečném důsledku pouze o tom, že církev obhajovala panenství Marie i přes to, že se tento názor zdál neobhajitelný.

Panenské početí Ježíše ukazuje, že Ježíš je svou podstatou opravdu Božím Synem - proto nemá lidského otce -, a zároveň je skutečným člověkem narozeným ze ženy (Gal 4,4). V evangeliích vidíme, jak Boží iniciativa není v lidských dějinách ničím omezená a proto příchodu spásy nic nebrání, a jak tato iniciativa dle Ježíšových rodokmenů do těchto dějin vstupuje.

Na Ježíše počatého Duchem svatým bez přičinění muže můžeme snadněji pohlížet jako na nového Adama, jenž stojí na počátku nového stvoření, k němuž patří nový člověk, jím vykoupený (1 Kor 15,47; Jan 3,34).

Panenství Marie je kromě toho znamením její víry prosté jakéhokoliv stínu pochybnosti a znamením jejího úplného odevzdání do Boží vůle. Dokonce se říká, že Maria touto vírou počne Krista ve své mysli dříve než ve svém lůně, a že „je požehnanější tím, že přijala Krista vírou, než když počala jeho tělo ve svém lůně“ (sv. Augustin). Jako panna a matka je Marie také postavou církve a jejího nejdokonalejšího naplnění.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

5. Oženil se svatý Josef podruhé?

Podle svatého Matouše byla Panna Maria, když počala panensky Ježíše, zasnoubená se svatým Josefem, i když spolu ještě nežili (Mt, 1,18). Jednalo se o situaci, která předcházela manželství. Pro židy to byl tak pevný a reálný závazek, že snoubenci se už mohli nazývat manžel a manželka a tento závazek se mohl anulovat jen zapuzením manželky. Z textu svatého Matouše vyplývá, že když anděl zvěstoval Josefovi a vysvětlil mu, že Maria počala z Ducha svatého (Mt 1,20), Maria a Josef se vzali a začali žít společně. Vyprávění o útěku a návratu z Egypta, usazení se v Nazaretu (Mat 2,13-23), jejich společné putování s dítětem do Jeruzaléma a vystoupení dítěte v chrámu, když mu bylo dvanáct let, jak o tom vypráví svatý Lukáš (Lk 2,41-45), to objasňují. Kromě toho když svatý Lukáš líčí zvěstování anděla Marii, představuje ji jako „pannu zasnoubenou s Josefem z domu Davidova“. Proto měl svatý Josef dle těchto evangelií za ženu Pannu Marii. Toto je údaj, který bezpochyby patří do historické tradice zaznamenané v evangeliích.

Pokud by byl toto druhý sňatek svatého Josefa nebo jestliže svatý Josef jako stařec a vdovec si nakonec Pannu Marii nevzal, ale staral se o ni jako o pannu, byla by to témata patřící mezi legendy a nenabízela by žádnou záruku historičnosti.

První zmínka o těchto legendách se nachází v takzvaném „Protoevangeliu svatého Jakuba“ ze II. století. Vypráví, že Maria zůstávala v chrámu od svých tří let a když dosáhla dvanácti let, hledali kněží někoho, kdo by se o ni staral. Shromáždili všechny vdovce z vesnice a poté, co došlo k zázraku - z Josefovy hole vylétla holubice -, předali Pannu do opatrování Josefovi. Podle této legendy si ale Josef Marii za manželku nevzal. Ve skutečnosti anděl, který se mu zjevuje ve spánku, neříká Josefovi jako v Mt 1,20 „neboj se k sobě

vzít svou manželku, Marii“, ale říká „neměj strach kvůli Panně“ (XIV,2). Další, pozdější apokryf, který znovu zpracovává tento příběh, takzvané „Matoušovo evangelium dětství“, pochází snad ze VI. století a zdá se, že text naznačuje, že Maria byla s Josefem zasnoubená, neboť jí kněz říká: „měla bys vědět, že nemůže uzavřít manželství s nikým jiným“ (VIII,4); ale obecně mluví o svatém Josefovi jako o opatrovníkovi Panny Marie. To, že Josef si vzal Marii, o tom se naproti tomu jasně mluví v knize „Kniha o narození Marie“, jakési shrnutí Matoušova evangelia dětství, a také v knize „Příběh Josefa, tesaře“ (IV,4-5).

Proto neexistují žádné historické údaje, které by dovolovaly tvrdit, že svatý Josef už byl dříve ženatý. Nejlogičtější názor je ten, že si vzal Nejsvětější Pannu jako mladý muž a byl ženatý jen jednou.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

6. Co to bylo vraždění betlémských neviňátek? Zakládá se na historických údajích?

Vraždění betlémských neviňátek je podobně jako příběh o příchodu Mudrců za hvězdou do Jeruzaléma vylíčeno v evangeliu dětství svatého Matouše. Mudrci se ptali na židovského krále (Mt 2,1) a Herodes, pokládající se za jejich krále, úskočně si ověřuje, kdo by mohl být ten, koho on považuje za možného uzurpátora. Žádá Mudrce, aby ho při svém návratu informovali. Když se dovídá, že se vrátili jinou cestou, „velmi se rozlítil a dal v Betlémě i v celém jeho okolí pobít všechny chlapce do dvou let - podle času, který si zevrubně zjistil od mudrců“ (Mt 2,16).

Evangelijní úryvek připomíná jiné epizody ze Starého zákona: i faraón přikázal pobít všechny židovské novorozence, jak vypráví kniha Exodus, ale zachránil se Mojžíš, právě ten, který později osvobodil lid (Ex 1,8-2,10). Svatý Matouš dále říká, že mučednictvím těchto dětí se naplňuje Jeremiášovo proroctví (Jer 31,15): Lid Izraele šel na poušť, ale odtud ho vyvedl Pán, který ho v novém exodu dovedl do země a slíbil mu novou smlouvu (Jer 31,31). Smysl tohoto úryvku je proto zjevný: ať se pozemské síly snaží sebevíc, nemohou zabránit Božímu plánu spasit lidi.

V tomto kontextu je třeba prozkoumat historičnost martyria betlémských neviňátek, o kterém nám podává zprávu svatý Matouš. Logika moderního historického výzkumu je, že „testis unus testis nullus“, jedno svědectví nestačí.

Nicméně je snadné si představit, že vraždění dětí v Betlémě, ve vesnici s nemnoha obyvateli, nebyl tak velký počet obětí, který by přešel do análů. Jisté je, že tato krutost neodporuje brutalitě, o které se zmiňuje Flavio Josefo, když mluví o Herodesovi; dal zardousit svého švagra Aristóbula, když se stal velmi oblíbeným (Židovské starožitnosti, 15 & 54-56), zavraždil svého tchána Hircana II. (15 & 174-178), a dalšího švagra Costobara (15 & 247-251), a svou ženu Mariannu (15 & 222-239); na konci svého života dal zavraždit své syny Alejandra a Aristóbula (16 & 130-135) a pět dní před svou vlastní smrtí dalšího syna, Antipatra (17 & 145); konečně nařídil, aby před jeho smrtí bylo popraveno několik významných osobností království, aby lidé Judei, ať už si to přáli nebo ne, Herodesovu smrt oplakávali (17 & 173-175).

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

7. Narodil se Ježíš v Betlémě nebo v Nazaretě?

Svatý Matouš výslovně říká, že Ježíš se narodil v „Betlémě v Judsku v době vlády krále Herodese“ (Mt 2,1; srov. 2,5.6.8.16) a totéž i svatý Lukáš (Lk 2,4.15). Čtvrté evangelium to zmiňuje nepřímo. U příležitosti Ježíšovy totožnosti došlo k diskuzi a „někteří z nich říkali: To je skutečně ten Prorok. Druzí zase: To je Mesiáš. Ale jiní namítali: Copak přijde Mesiáš z Galileje? Neříká Písmo, že Mesiáš vzejde z potomstva Davidova a z vesnice Betléma, odkud David pocházel?“ (Jan 7,40-42) Čtvrtý evangelista je tu ironický: on i křesťanský čtenář ví, že Ježíš je Mesiáš a že se narodil v Betlémě. Někteří oponenti Ježíše chtějí dokázat, že Ježíš není Mesiáš, a říkají proto, že kdyby byl, byl by se narodil v Betlémě; oni naproti tomu ví (věří, že ví), že se narodil v Nazaretu. Ve čtvrtém evangeliu je postup normální (Jan 3,12; 6,42; 9,40-1). Například Samaritánka se ptá: „Jsi snad větší, než náš praotec Jakub?“ (Jan 4,12) Janovi posluchači ví, že Ježíš je Mesiáš, Boží syn, nadřazený Jakubovi, takže otázka této ženy jen tuto nadřazenost potvrzovala. Proto evangelista dokazuje, že Ježíš je Mesiáš, i tím, co tvrdí jeho oponenti.

Všeobecná shoda mezi věřícími a badateli trvala více než 1900 let. Nicméně v minulém století někteří badatelé tvrdili, že Ježíš je v celém Novém zákoně považován za „Nazaretaň“ (ten, který je nebo pochází z Nazareta) a že zmínka o Betlémě jako místu jeho narození je výmyslem prvních dvou evangelistů, kteří přidávají Ježíšovi jednu z charakteristik, jež se v dané chvíli připisují budoucímu mesiáši: být Davidovým potomkem a narodit se v Betlémě. Jisté je, že takováto argumentace nic nedokazuje. V prvním století se o budoucím mesiáši říkala spousta věcí, které se v Ježíši nenaplnily, a z toho, co víme - navzdory všemu zdání (Mt 2,5; Jan 7,42) - se nezdá, že by narození v Betlémě byl důkaz, na který se nejčastěji odkazovalo. Myšlení je

třeba vést opačným směrem: protože Ježíš, který pocházel z Nazaretu (tj. byl tam vychován), se narodil v Betlémě, objevují evangelisté v starozákonních textech, že se na něm tato mesiášská vlastnost naplňuje. Krom toho k vážnosti údajů z evangelií přispívají i všechna svědectví tradice. Svatý Justin, který se narodil v Palestině kolem roku 100 po Kristu, zmiňuje asi o padesát let později, že Ježíš se narodil v jeskyni poblíž Betléma (Dialog 78). I Origenes o tom podává svědectví (Proti Celsovi I, 51). Apokryfní evangelisté svědčí o tomtéž (Pseudo Matouš, 13; Jakubovo protoevangelium, str. 17...; Evangelium dětství, 2-4).

Shrnutě řečeno, společným názorem dnešních badatelů je, že neexistují dostatečné argumenty proti tomu, co tvrdí evangelisté a co přijala celá tradice: Ježíš se narodil v Betlémě v Judsku v čase krále Herodese.

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

8. Kde a jak se Ježíš narodil?

Evangelisté Matouš a Lukáš nám říkají, že Ježíš se narodil v Betlémě (viz otázka „Narodil se Ježíš v Betlémě nebo v Nazaretě?“). Matouš místo neupřesňuje, ale Lukáš poznamenává, že Maria, když porodila dítě, „položila ho do jeslí, protože v zájezdním útulku nebylo pro ně místa“ (Lk 2,7). „Jesle“ napovídají, že tam, kde se Ježíš narodil, chovali dobytek. Lukáš také říká, že dítě v jeslích bude pro pastýře znamením, že se tam narodil Spasitel (Lk 2,12.16). Řecké slovo pro „zájezdní útulek“ je *katályma*. Je to prostorný pokoj v domech používaný jako obývací pokoj nebo pokoj pro hosty. V Novém zákoně se vyskytuje ještě dvakrát (Lk 22,11 a Mk 14,14) a označuje se jím sň, kde Ježíš se svými učedníky slavil poslední večeři. Je možné, že evangelista chce svými slovy poukázat na to, že toto místo neumožňovalo zachovat intimitu události. Justin (Dialog s Trifonem 78) tvrdí, že se narodil v jeskyni a Origenes (Proti Celsovi 1,51) a apokryfní evangelisté zmiňují totéž (Jakubovo protoevangelium 20; Pseudo-Tomášovo evangelium 13).

Církevní tradice velmi brzy předala nadpřirozený charakter narození Ježíše. Svatý Ignác z Antiochie kolem roku 100 to potvrzuje, když říká „vládci tohoto věku zůstalo utajeno panenství Mariino a její porod, stejně i smrt Pána. Tři tajemství výkřiku, která Bůh učinil v tichosti.“ (Efezanům 19,1) Koncem II. století zaznamenává svatý Irenej, že porod byl bezbolestný (Demonstratio Evangelica, Důkaz evangelia 54) a Klement Alexandrijský už v souvislosti s těmito apokryfy tvrdí, že narození Ježíše bylo neposkvrněné (Stromata 7,16). V textu ze IV. století, který je připisován svatému Řehoři z Neocézarei (Divotvůrce), se jasně říká: „Když se narodil (Kristus), zachoval lůno i panenství neposkvrněné, aby bezprecedentní charakter tohoto narození nám byl znamením velikého tajemství.“ (Pitra, „Analecta Sacra“, IV, 391) Nejstarší apokryfní evangelia, i když poněkud výstředního charakteru, si lidové tradice uchovávají a tyto tradice se s výše

uvedenými svědectvími shodují. Salamounovy ódy (Oda 19), Nanebevstoupení Izajáše (kap. 13) mluví o tom, že Ježíšovo narození mělo zázračný charakter.

Všechna tato svědectví jsou odrazem tradice víry, která učení církve potvrzuje a zároveň vyznává, že Maria byla pannou před porodem, při porodu a po porodu: „Prohloubení víry v panenské mateřství vedlo církev k vyznání skutečného a věčného panenství Marie (cf. DS 427) včetně porodu Božího Syna, který se stal člověkem, (cf. DS 291; 294; 442; 503; 571; 1880). Vždyť narození Krista ‚panenskou čistotu matky neporušilo, nýbrž posvětilo‘. Liturgie církve oslavuje Marii jako ‚Aeiparthenos‘, ‚ustavičnou pannu‘ (cf. LG 52).“ (Katechismus katolické církve, č. 499)

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

9. Byl Ježíš svobodný, ženatý nebo vdovec?

Údaje, které evangelia zprostředkují, nám říkají, že Ježíš byl řemeslníkem v Nazaretu (Mk 6,3) a že když mu bylo kolem třiceti let, začal svou veřejnou činnost (Lk 3,23). Během této doby ho následuje několik žen (Lk 8,2-3) a s dalšími ženami se přátelí (Lk 10,38-42).

I když se nám ani v jednu chvíli neříká, že by byl Ježíš svobodný, ženatý nebo vdovec, evangelia mluví o jeho rodině, jeho matce a jeho „bratřech a sestřích“, ale nikdy o jeho „ženě“. Toto mlčení je výmluvné.

Ježíš byl znám jako „syn Josefa (Lk 23; 4,22; Jan 2,45; 6,42) a když se obyvatelé Nazaretu podivují tomu, čemu učí, zvolají: „Copak to není ten tesař, syn Mariin a příbuzný Jakubův, Josetův, Judův a Šimonův? A nežijí jeho příbuzné tady mezi námi?“ (Mk 6,3) Na žádném místě není zmiňováno, že by Ježíš měl nebo míval nějakou ženu.

Tradice nikdy nehovořila o možném manželství Ježíše. A nedělala to proto, že by zastávala názor, že manželství člověka, jakým byl Ježíš (který vrátil manželství svou původní důstojnost, Mt 19,1-12), by ho ponižovalo nebo by nebylo v souladu s vírou v Kristovo božství, ale jednoduše proto, že se držela historické skutečnosti. Kdyby chtěla církev zamlčet to, co by její víru kompromitovalo, proč postoupila Ježíšův křest do rukou Jana Křtitele, který uděloval křest na odpuštění hříchů? Pokud by byla chtěla prvotní církev zatajit manželství Ježíše, proč nezatajila přítomnost konkrétních žen mezi těmi osobami, které se s ním stýkaly?

Navzdory tomu se některé argumenty na podporu Ježíšova manželství nadále šířily. Principiálně svědčí ve prospěch Ježíšova manželství praxe a obecná nauka rabínů v I. století našeho letopočtu

(ohledně domnělého manželství Ježíše s Marií Magdalskou viz „Jaký měl Ježíš vztah k Marii Magdalské?“).

Protože Ježíš byl rabín a celibát byl mezi rabíny té doby nemyslitelný, musel být ženatý (i když výjimky existovaly, například Rabí Simeón ben Azzai, když byl obviněn, že zůstal svobodný, říkal: „Moje duše je zamilovaná do Tory. Ostatní se mohou starat o světské věci.“ Talmud de Babilonia, b. Yeb. 63b) A tak, jak někteří tvrdí, Ježíš, jako kterýkoliv jiný zbožný žid, se zřejmě ve dvaceti letech oženil a později ženu a děti opustil, aby uskutečnil své poslání.

Odpověď na tuto námitku je dvojí:

1) Existují důkazy, že v judaismu prvního století se celibát žil. Flavio Josefo (Židovská válka 2.8.2 & 120-21; Židovské starožitnosti 18.1.5 & 18-20), Filón v části zachované Eusebiem (Praeparatio evangelica 8,11.14) a Plinius starší (Naturalis historia neboli Přírodopis 5.73,1-3) nás informují, že existovali Esejci, kteří celibát žili, a víme, že někteří z Kumránu byli také svobodní. I Filón (De vita contemplativa) poznamenává, že „terapeuti“, skupina asketů z Egypta, žili celibátně. Kromě toho v tradici Izraele byly některé známé osobnosti, například Jeremiáš, svobodní/é. Sám Mojžíš, aby si uchoval důvěrný vztah s Bohem, žil dle rabínské tradice v sexuální zdrženlivosti. Jan Křtitel se také neoženil. Proto, i když celibát nebyl obvyklý, nebylo to něco nedovoleného.

2) I kdyby celibát v Izraeli neexistoval, nedá se předpokládat, že Ježíš byl ženatý. Jak bylo řečeno, dokumenty potvrzují, že chtěl zůstat svobodný. Tato volba je rozumná a vhodná z mnoha důvodů právě proto, že celibát ukazuje na výjimečnost Ježíše vůči judaismu jeho doby a je i ve větším souladu s jeho posláním.

Bez toho, že by manželství podceňoval nebo celibát po svých následovnících požadoval, dává najevo, že Boží království (srov. Mt 19,12), láska Boží a láska k Bohu, kterou on ztělesňuje, je nade všechno. Ježíš chtěl být svobodným mužem, aby tato láska byla ještě více zdůrazněna.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

10. Dvanáct apoštolů - kdo to byli?

Jedním z nejjistějších údajů o Ježíšově životě je, že ustanovil skupinu dvanácti učedníků, kterou pojmenoval „Dvanáct apoštolů“. Tvořili ji muži, které Ježíš povolal osobně, kteří ho doprovázeli na jeho posláních založit Boží království a kteří jsou svědky jeho slov, skutků a vzkříšení.

Skupina Dvanácti ve spisech Nového zákona vystupuje jako skupina stálá a pevná. Jsou to „Šimon, kterému dal jméno Petr; Jakub, syn Zebedeův, a Jan, bratr Jakuba, kterým dal jméno Boanerges, tj. ‚synové hromu‘; Ondřej a Filip, Bartoloměj a Matouš, Tomáš a Jakub, syn Alfeův, Tadeáš a Šimon Kananejský; a Jidáš Iškariotský, který ho zradil.“ (Mk 3,16-19) Seznamy apoštolů, které se objevují v dalších evangelích a ve Skutcích apoštolů, jsou v podstatě totožné. Tadeáš se nazývá Juda, ale to není důležité, je patrné, že existuje několik osob, které se pojmenovávají stejným způsobem - Šimon, Jakub - a které se liší patronimicky (po otci) nebo druhým jménem. Jedná se tedy o Judu Tadeáše. Významné je, že o evangelizační práci velké části apoštolů se v knize Skutků vůbec nemluví: ukazuje to na to, že se zakrátko rozptýlili a že navzdory tomu se tradice jmen těch, kdo byli apoštoly, pevně ustálila.

Svatý Marek (3,13-15) říká, že Ježíš: „vystoupil na horu, zavolal k sobě ty, které sám chtěl, a oni přišli k němu. A ustanovil jich dvanáct, aby byli s ním, protože je chtěl posílat kázat, a to s mocí vyhánět zlé duchy.“ Ukazuje tak na iniciativu Ježíše a úlohu Dvanácti: být s ním a být posláni kázat s toutéž mocí, jakou má Ježíš. Ostatní evangelisté - svatý Matouš (10,1) a svatý Lukáš (6,12-13) - se vyjadřují v podobném stylu. V evangelijním příběhu postupně poznáváme, jak Ježíše doprovázejí, jsou účastní jeho posláních a příjemci jeho nauky. Evangelisté neskrývají, že mnohdy nechápou Pánova slova a že ho

ve chvíli zkoušky opustili. Ale ukazují také na obnovenou důvěru, kterou jim Ježíš Kristus dává.

Je velmi významné, že počet vyvolených je Dvanáct. Tento počet odkazuje na dvanáct Izraelských kmenů (srov. Mt 19,28; Lk 22,30; atd.) a ne na nějaká další, všeobecně rozšířená čísla té doby - členů velerady bylo 71, členů Rady v Kumránu 15 nebo 16 a dospělých členů požadovaných při obřadech v synagoze 10. Zdá se proto jasné, že se tímto způsobem naznačuje, že Ježíš nemá v úmyslu obnovit království Izraele (Sk 1,6) - na pozemském základě, na kultu a na národě -, nýbrž ustanovit na zemi Boží království. Na to také ukazuje skutečnost, že před příchodem Ducha svatého na Letnice zaujímá místo Jidáše Iškariotského Matěj a počet dvanácti doplňuje (Sk 1,26).

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

11. Současný stav historického bádání o Ježíšovi

Od té doby, co se v XIX. století aplikovaly na evangelijní texty moderní metody historické vědy, prošlo bádání o Ježíši různými etapami. Jakmile se překonaly předsudky racionalismu z počátku bádání a hyperkritické metody převládající po větší část XX. století, je současná situace otevřenější a pozitivněji naladěná. Skepticismus, ve kterém se nacházelo bádání o Ježíši v polovině minulého století, byl překonán (viz „Co opravdu víme o Ježíši?“).

V dnešní době je povědomí o historickém i literárním prostředí, v němž Ježíš žil a v němž byla evangelia napsána, už mnohem solidnější. Větší obeznámenost s literárními pracemi týkajícími se Nového Zákona, tj. obeznámenost s díly z židovského prostředí z doby Ježíše a evangelistů (komentáře biblických knih a překlady do aramejštiny, Kumránské texty, rabínská literatura atd.) dovolují se hlouběji podívat, ověřit i pochopit evangelijní vyprávění a obraz Ježíše v judaismu jeho doby.

Další zdroje, pocházející z řeckořímského světa, nám umožňují poznat důkladněji vliv helénského prostředí v Galilei, kde Ježíš žil, a tedy i kontakty této oblasti Palestiny s kulturními vzory řeckého světa. Kromě toho svědectví apokryfů, s největší pravděpodobností pozdějšího data jak kanonická evangelia, a další křesťanské a židovské texty II. století pomáhají analyzovat tradice, na něž tyto knihy odkazují, a lépe zasadit do kontextu tvrzení, která evangelia obsahují. K bádání o Ježíšovi rovněž přispěly nedávné archeologické nálezy, zvláště ty, které pochází ze současných vykopávek v Galilei. Výtečně osvětlují naše znalosti o této helenizované oblasti Palestiny I. století. A konečně k většímu pochopení těchto zdrojů napomáhá i používání nových metod a exegetických aproximací (literární,

kanonické atd.), které pomohly překonat možnosti a uzavřenost historických metod používaných v dobách dřívějších.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

12. Jak se Ježíš stavěl k postním praktikám tehdejší doby?

V izraelském lidu, stejně jako i v jiných náboženstvích, byly hluboko zakořeněny kající praktiky. Modlitba, půst, popel na hlavě, oblečení z hrubé a drsné látky, tzv. pytlovina, to byly jen některé způsoby, kterými izraelité dávali najevo svou touhu ke změně života a obrácení se k Bohu (srov. Tb 12,8; Iz 58,5; Jl 2,12-13; Dt 9,3 atd.).

Jak jednomyslně uvádějí historici a znalci Písma, Ježíš, který zaměřil obsah svého kázání na Boží království, vyžaduje jako podstatnou část zvěstování svého Království i obrácení: „Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království. Obráťte se a věřte evangeliu.“ (Mk 1,15) Obrácení, pokání, ke kterému Ježíš vybízí, znamená hlubokou změnu v srdci. Ale také znamená změnit život v souladu s touto změnou srdce a přinášet ovoce hodné obrácení (Mt 3,8). Tj. konat pokání je jen tehdy autentické a účinné, když se promění v činy a gesta. Ježíš chtěl svým kajícím životem ukázat, že Boží království a pokání se nedá oddělit. Praktikoval půst (Mt 4,2), trávil celé noci v modlitbě (Lk 6,12) a hlavně dobrovolně odevzdal svůj život na kříži.

První učedníci Ježíše, v souladu s jeho učením, chápali, že následování Krista znamená napodobovat jeho postoje. Svatý Lukáš klade největší důraz na to, jaký má být život křesťana: následovat Krista a dennodenně na sebe brát jeho kříž, jak to Ježíš od svých učedníků požadoval: „Kdo chce jít za mnou, ať zapře sám sebe, den co den bere na sebe svůj kříž a následuje mě.“ (Lk 9,23) A tak se první křesťané nadále chodili modlit do chrámu (Sk 3,1) a praktikovali skutky pokání, například půst (Sk 13,2-3), i když v souladu s učením Ježíše: „A když se postíte, nedělejte ztrápený obličej jako pokrytci. Ti totiž dělají svůj obličej nevzhledným, aby lidem ukazovali, že se postí. Amen, pravím vám: Ti už svou odplatu dostali. Když se však postíš ty, pomaz si hlavu a umyj si tvář, abys neukazoval lidem, že se postíš,

ale svému Otci, který je ve skrytosti; a tvůj Otec, který vidí i to, co je skryté, ti odplatí.“

Nicméně ve světle významu Kristovy smrti na kříži, kterou jsou lidé ze svých hříchů vykoupeni, křesťané chápali, že kající praxe - především půst, modlitba a almužna - a jakékoliv utrpení, se nezaměřuje jen na obrácení, ale že se mohou připojit k Ježíšově smrti a účastnit se tak na Kristově oběti a mít podíl na jeho vykoupení. Tak je to i v listech svatého Pavla: „Na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap; má z toho prospěch jeho tělo, to je církev.“ (Kol 1,24) A tento život v církvi pokračuje.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

13. Kdo to byli evangelisté?

Evangelia jsou významná tím, že nám předávají kázání apoštolů a že evangelisté byli apoštolové nebo apoštolští muži (srov. Dei Verbum, č. 19). Odpovídá to i tomu, co bylo předáno tradicí: autoři evangelií jsou Matouš, Jan, Lukáš a Marek. První dva figurují v seznamech dvanácti apoštolů (Mt 10,2-4 a další seznamy) a druzí dva, v uvedeném pořadí, jsou učedníci svatého Pavla a svatého Petra. Moderní výzkum při kritické analýze této tradice nenachází žádné vážné nedostatky při připisování těchto evangelií Markovi a Lukášovi; na druhou stranu se kritičtěji dívá na autorství Matouše a Jana. Často se uvádí, že připisování těchto autorství ukazuje spíše na apoštolskou tradici, z níž spisy pocházejí, nikoli na to, že to byli oni, kdo text sami napsali.

Důležitá tedy není konkrétní osoba, která evangelium napsala, ale apoštolská autorita, která za každým z nich stojí. V polovině 2. století svatý Justin hovoří o „pamětech apoštolů neboli evangeliích“ (Apologie, 1,66,3), které se četly při liturgických shromážděních. Vyplývají z toho dvě skutečnosti: apoštolský původ těchto spisů a to, že byly shromážděny k veřejnému čtení. O něco později, ve druhém století, nám jiní autoři říkají, že apoštolská evangelia byla čtyři a pouze čtyři. Takto mluví Origenes: „Církev má čtyři evangelia, heretici mnohem více včetně jednoho napsaného podle Egyptů a jiného podle dvanácti apoštolů. Basilides se odvážil napsat evangelium a napsat ho pod svým jménem (...). Známe jisté evangelium, které se nazývá podle Tomáše a podle Matouše, a čteme mnoho dalších.“ (Hom. I v Luk, PG 13,1802) Podobné výrazy nacházíme i u svatého Ireneje, který navíc na jistém místě dodává: „Slovo, tvůrce vesmíru, který sedí na cherubínech a který vše udržuje v chodu, jednou zjevené lidem, nám dalo čtyřnásobné evangelium, evangelium, které je však udržováno jedním Duchem.“ (Proti herezím, 3,2,8-9) Tímto výrazem - čtyřnásobné evangelium - ukazuje něco velmi důležitého:

evangelium je jedno, ale jeho forma je čtyřnásobná. Stejnou myšlenku vyjadřují i názvy evangelií: jejich autoři nejsou označeni genitivem původu („Evangelium toho a toho“), jako tomu bylo u jiných dobových spisů, ale výrazem kata („Evangelium podle...“). Tímto způsobem se poukazuje na to, že evangelium je jedno, a to o Ježíši Kristu, ale svědčí o něm čtyři formy, které pocházejí od apoštolů a učedníků apoštolů. To také ukazuje na pluralitu v jednotě.

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

14. Jak byla evangelia napsána?

Církev bez váhání potvrzuje, že čtyři kanonická evangelia „věrně předávají to, co Boží Syn Ježíš v době svého života mezi lidmi konal a učil“ (Druhý vatikánský koncil, dogmatická konstituce Dei Verbum, č. 19). Tato čtyři evangelia „mají apoštolský původ. Vždyť to, co apoštolové z Kristova příkazu kázali, nám později oni sami a apoštolští muži předali písemně z vnuknutí Ducha svatého jako základ víry.“ (tamtéž, č. 18) Starokřesťanští spisovatelé se zajímali o to, jak evangelisté tuto práci vykonávali. Svatý Irenej například říká: „Matouš vydal mezi Hebrejci v jejich vlastním jazyce psanou podobu evangelia, zatímco Petr a Pavel v Římě hlásali evangelium a založili církev. Po jejich odchodu nám Marek, Petrův učedník a vykladač, písemně předal to, co Petr kázal. Lukáš, Pavlův společník, také zaznamenal do knihy, co Pavel kázal. Později Jan, učedník Páně, ten, který spočinul na jeho prsou (Jan 13,23), také zveřejnil evangelium, když žil v Efezu.“ (Proti herezím, III, 1,1) Velmi podobné poznámky najdeme u Papiáše z Hierapolisu nebo Klementa Alexandrijského (srov. Eusebius z Cesareje, Církevní dějiny, 3, 39,15; 6, 14, 5-7): evangelia napsali apoštolové (Matouš a Jan) nebo žáci apoštolů (Marek a Lukáš), ale vždy přebírají hlásání evangelia od apoštolů.

Moderní exegeze s velmi podrobným studiem textů evangelií vysvětluje tento proces kompozice podrobněji. Pán Ježíš neposlal své učedníky, aby psali, ale aby hlásali evangelium. Apoštolové a apoštolská komunita tak činili, a aby usnadnili evangelizační práci, některá z těchto učení sepsali. Nakonec v době, kdy apoštolové a další z jejich generace se začali vytrácet, „bibličtí spisovatelé sepsali čtyři evangelia tak, že něco vybrali z množství ústních nebo už i písemných tradic, něco sestavili v celek nebo vysvětlili se zřetelem na tehdejší stav církevních obcí“ (Dei Verbum, č. 19).

Na závěr lze konstatovat, že čtyři evangelia věrně popisují kázání apoštolů o Ježíši a že tato kázání zachovávají to, co Ježíš konal a učil. Tímto způsobem můžeme říci, že evangelia vypovídají o Ježíši věrně a pravdivě. Ostatně i názvy, které starokřesťanské spisy těmto textům dávají - „Vzpomínky na apoštoly“, „Komentáře, výpovědi o Pánu“ (srov. sv. Justin, Apologie, 1,66; Dialog s Tryfem, 100) - na tento význam poukazují. Díky evangeliím máme přístup k tomu, co apoštolové o Ježíši Kristu hlásali.

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

15. Jakým způsobem se evangelia předala?

Je známo, že nemáme originál psaného textu evangelií, ani žádný originální rukopis starověké knihy. Písemnosti se předávaly ručně psanými kopiemi na papyru a později na pergamenu. Evangeliím a raně křesťanským spisům nebyl tento způsob předávání cizí. Již u Nového zákona vidíme, že některé listy svatého Pavla se opisovaly a předávaly v souboru spisů (2 Pt 3,15-16) a totéž platí o evangeliích: vyjádření svatého Justina, svatého Ireneje, Origena atd. uvedená v předchozí otázce („Kdo to byli evangelisté?“) naznačují, že kanonická evangelia byla bezprostředně opsána a předána společně.

V prvních stoletích křesťanství se na psaní používal papyrus a od století III. pergamen, který byl odolnější a trvanlivější. Papír se začal používat až od století XIV. Zachované rukopisy evangelií nám na základě pečlivého studia tzv. textové kritiky ukazují, že v porovnání s většinou starověkých děl je věrohodnost těchto textů velmi vysoká. Na prvním místě je to počet těchto rukopisů. Například Íliady máme méně než 700 rukopisů, ale jiných děl, jako jsou Tacitovy Letopisy, máme jen několik - a z jeho prvních šest knih jen jedno. Na druhou stranu máme asi 5400 rukopisů Nového zákona v řečtině, nepočítaje starověké verze v jiných jazycích a citace textů v dílech starověkých autorů. Kromě toho tu je otázka časového odstupu mezi datem vzniku knihy a datováním nejstaršího rukopisu. Zatímco u mnoha starověkých klasických děl je to téměř deset století, nejstarší rukopis Nového zákona (Rylandsův papyrus) je o třicet nebo čtyřicet let starší než doba vzniku Janova evangelia; z III. století máme papyry (Bodmerův papyrus a papyrus Chester Beatty), které ukazují, že již sebraná kanonická evangelia se předávala v kodexech; a od století IV. se předávají svědectví prakticky bez přerušení.

Samozřejmě že při porovnávání takového množství rukopisů se odhalí chyby, chybná čtení apod. Textová kritika evangelií - a starověkých rukopisů - zkoumá ty varianty, které mají nějaký význam, a pokouší se zjistit jejich původ. Někdy se jeden opisovač snaží sladit text evangelia s druhým evangeliem, druhý se snaží vysvětlit to, co považuje za nesouvislý výraz atd., a tímto způsobem tak zjistit, jak by mohl vypadat původní text. Vědci se shodují na tom, že ze starověkých textů máme nejdůkladnější poznání právě o evangeliích. Vycházejí z toho, co bylo řečeno v předcházejícím odstavci, a také z toho, že společenství, které tyto texty předává, je společenství kritické; jsou to lidé, kteří žijí to, co se v textech tvrdí, a kteří by neznevážili svou pověst momentálními nápady.

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

16. Jakým jazykem Ježíš mluvil?

Je známo, že v zemi, kde Ježíš pobýval, se v I. století používaly čtyři jazyky: aramejšťina, hebrejšťina, řečťina a latina.

Oficiálním jazykem, ale zároveň nejméně používaným, byla latina. Téměř výhradně ji při vzájemné konverzaci používali římsťí úředníci. Také ji znali některé vzdělané osoby. Nezdá se pravděpodobné, že by Ježíš latinu studoval, ani že by ji při rozhovoru nebo ve svých kázáních používal.

Pokud jde o řečťinu, nebylo by divné, kdyby ji Ježíš někdy použil, protože mnoho rolníků a řemeslníků v Galileji tento jazyk znalo, alespoň základy nutné při jednoduché obchodní činnosti nebo při komunikaci s obyvateli měst, což byli většinou lidé helénské kultury. Tento jazyk se také používal v Judsku: odhaduje se, že řecky mluvilo osm až patnáct procent obyvatel Jeruzaléma. Není však známo, zda Ježíš řečťinu někdy používal, ani to nelze s jistotou odvodit z žádného textu, i když tuto možnost nelze vyloučit. Je například pravděpodobné, že Ježíš mluvil s Pilátem právě tímto jazykem.

Na druhou stranu opakované zmínky v evangeliích o Ježíšových kázáních v synagogách a o jeho rozhovorech s farizeji týkajících se textů Písma dávají tušit, že znal a někdy i používal hebrejšťinu.

Nicméně i když Ježíš znal hebrejšťinu a někdy ji používal, zdá se, že v běžném rozhovoru a při kázáních mluvil aramejsky, což byl mezi galilejskými Židy nejběžnější jazyk v každodenním používání. V některých případech totiž řecký text evangelií ponechává v aramejšťině některá jednotlivá slova nebo věty vložené do Ježíšových úst: talitha qum (Mk 5,41), korban (Mk 7,11), effatha (Mk 7,34), Abba (Mk 14,36), Eloi, Eloi, lema sabachthani? (Mk 15,34), nebo do úst některé z postav evangelia: Rabbuni! (Mk 20,16).

Studie jazykového pozadí evangelií naznačují, že slova v nich zaznamenaná byla původně vyslovena v semitském jazyce:

hebrejštině nebo spíše aramejštině. To je patrné na zvláštní struktuře řečtiny použité v evangeliích, která naznačuje aramejskou syntaktickou matici. Lze to však vyvodit i z toho, že slova, která evangelia vkládají Ježíšovi do úst, nabývají při překladu do aramejštiny zvláštní expresivní síly. Jsou zde použita slova, která mají jiný sémantický náboj, než je obvyklé v řečtině, odvozený od sémantického užití. Dokonce se při překladu evangelií do semitského jazyka stává, že v nich můžeme postřehnout některé slovní hříčky, které jsou v řeckém originále skryté.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

17. Jaké vztahy měl Ježíš s římskou říší?

Ve složitém a často napjatém společenském a politickém prostředí světa, v němž žil, je pozoruhodné, že Ježíš zpočátku římský stát otevřeně neodmítá, ale ani ho nekriticky nepřijímá.

Důležitým momentem je situace, kdy všechna tři synoptická evangelia líčí, jak se někteří farizeové dohodli s herodovci, a snaží se ho dostat záludnou otázkou: „Mistře, víme, že jsi pravdomluvný a že učíš cestě k Bohu podle pravdy. Nedbáš lidských ohledů, nehledíš totiž na to, čím kdo je. Pověz nám tedy: Co myslíš, je dovoleno platit daň císaři, nebo ne?“ (Mt 22,16-17) Odpověď Ježíše je nám dobře známa: „Ježíš prohlédl jejich zlý úmysl a odpověděl: - Co mě pokoušíte, pokrytci? Ukažte mi peníz, kterým se platí daň. - Podali mu denár. Zeptal se jich: - Čí je to obraz a nápis? - Odpověděli: - Císařův. - Tu jim řekl: - Dávejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.“ (Mt 22, 18-21)

Ježíšova odpověď přesahuje lidský horizont jeho pokušitelů. Stojí nad odpovědí ano a ne, ke které ho chtěli přimět. Byla to velmi zákeřná otázka, pokoušela se zredukovat náboženský a nadpřirozený postoj Ježíše na světské povinnosti. V kontextu v jakém byla otázka položena ho vlastně nutila k volbě mezi kolaborací s okupačním režimem Palestiny a postavením revolucionáře.

Tváří v tvář této provokaci Ježíš Boží království se státním zřízením nezaměňuje. Na straně jedné uznává pravomoci státu ve všem, co je zaměřeno na společné dobro, například výběr daní. Ale svrchovanost státu není absolutní. V tehdejší římské světě, kde se císaři vzdávala božská pocta, Ježíš v těchto záležitostech pravomoc státu neuznává: existují záležitosti, na které císař nárok nemá, patří Bohu. Občanské a náboženské instituce se podle Ježíšova učení nesmí

vzájemně zaměřovat, ani nesmí zasahovat do záležitostí, které jim nepřísluší, ale musí hledat společnou cestu a vzájemně se respektovat.

Nejlepší interpretací Ježíšových slov byl život mnoha prvních křesťanů a obyčejných občanů, kteří se svými spoluobčany budovali společnost a žili v ní, a zároveň to i dosvědčili mučednickou smrtí, když je nespravedlivé zákony nutily nerespektovat to, co patří Bohu.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

18. Dá se popřít historická existence Ježíše?

Nejdůkladnější historické analýzy dneška s naprostou jistotou shodně tvrdí, a to i tehdy, když se nebere v potaz víra a historické, křesťanské zdroje a jakékoliv podezření z této strany se tak vyloučí, že Ježíš z Nazareta existoval, žil v první polovině prvního století, byl to žid, většinu svého života přebýval v Galilei, shromáždil kolem sebe skupinu učedníků, jeho následovníků, vzbudil svými kázáními a obdivuhodnými činy u svých stoupenců velké naděje, byl na svátek Velikonoc alespoň jedenkrát v Judsku a Jeruzalémě, někteří členové velerady na něho pohlíželi s velkou nedůvěrou a podobně zaujatě ho posuzovala i římská autorita. Proto byl nakonec odsouzen k trestu smrti římským prefektem provincie Judea, Ponciem Pilátem a zemřel ukřižováním na kříži. Po smrti bylo jeho tělo uloženo do hrobu, ale za několik dní tělo z hrobu zmizelo.

Současný vývoj historického bádání umožňuje říci, že výše uvedené skutečnosti jsou v podstatě prokázané, což u postavy z doby před dvaceti stoletími není vůbec zanedbatelné. Neexistují žádné racionální důkazy, které by měly větší průkaznou jistotou o existenci osobností Homéra, Sokratese nebo Periklese - máme-li citovat ty nejznámější -, než jsou důkazy o existenci Ježíše. A i objektivních, kriticky ověřitelných údajů týkajících se těchto postav je mnohem méně.

Ježíšův případ je však jiný. Nejenom proto, že zanechal hlubokou stopu, ale i proto, že historické prameny jeho osobnost přesně vykreslují a ukazují na skutečnosti, které překonávají naše očekávání a naše přesvědčení, že za viditelnými a hmatatelnými skutečnostmi nic neexistuje. Výše řečené nás vede k závěru, že tato postava je Mesiáš, který má přijít jako vládce svého lidu, jako nový David, Ježíš, Boží Syn, který se stal člověkem.

Abychom toto pozvání přijali se vší vážností, musíme počítat s nadpřirozenou, nezaslouženou pomocí, která ozařuje rozum a umožňuje mu, aby vnímal skutečnost, která ho obklopuje, se vší svou hloubkou. Ale je to světlo, které tuto realitu nenarušuje, umožňuje ji vnímat se všemi možnými odstíny, které obyčejnému pohledu unikají. Je to světlo víry.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

19. Co jsou to kanonická evangelia a apokryfy? Která to jsou a kolik jich je?

Kanonická evangelia jsou církví uznaná evangelia, která autenticky předávají apoštolskou tradici a jsou inspirována Bohem. Jsou čtyři a jen čtyři: Matouš, Marek, Lukáš a Jan. Tak to výslovně navrhl svatý Irenej z Lyonu koncem II. století (AdvHae. 3.11.8-9) a stejný názor bez přerušení vyznávala i církev, která nakonec na Tridentském koncilu (1545-1563) rozhodla, že začlenění těchto evangelií do „kánonu“ Písma svatého je dogmatem víry.

Skladba těchto evangelií vychází z toho, co apoštolové viděli a slyšeli, když byli s Ježíšem, a když se jim po svém zmrtvýchvstání zjevoval. Apoštolové posléze Pánova přikázání naplňovali a šířili o Ježíši a spáse „dobré zprávy“ neboli evangelium, které přinesl všem lidem. V důsledku toho vznikaly v Palestině i mimo ni (Antiochie, města v Malé Asii, Řím atd.) křesťanské komunity, v nichž tradice nabývaly podoby příběhů nebo nauk o Ježíši, vždy pod vedením apoštolů jako jeho svědků. Ve třetí fázi se tyto tradice zapsaly a začlenily do vyprávění ve formě životopisu Pána Ježíše. Tímto způsobem vznikla evangelia pro potřeby zmíněných společenství, kterým byla určena. První evangelium bylo zřejmě Markovo; možná to bylo i vydání Matouše v hebrejštině či aramejštině, ale ne tak rozsáhlé jako současné vydání; ostatní tři tento literární žánr napodobili. Při této práci se každý z evangelistů zaměřil na některé z mnoha předávaných věcí, další syntetizoval, a to vše předkládal s ohledem na situaci svých bezprostředních čtenářů. O tom, že všechna čtyři evangelia pocházejí od apoštolů, svědčí skutečnost, že byla přijímána a předávána jako spisy samotných apoštolů nebo

jejich přímých žáků: Marek jako učedník svatého Petra a Lukáš svatého Pavla.

Apokryfní evangelia jsou ta, u kterých církve neuznala apoštolskou tradici za autentickou, i když byla tato evangelia obvykle uváděna pod jménem některého z apoštolů. Velmi brzy se začala šířit, neboť jejich citace se objevují již ve druhé polovině II. století; apoštolská tradice však u nich nebyla zaručená, jako tomu bylo u čtyř uznaných evangelií; kromě toho mnohá z nich obsahovala nauky, jež nebyly v souladu s apoštolským učením. Význam slova „apokryf“ znamenal zprvu „tajemství“, poněvadž to byly spisy určené pro zvláštní skupinu zasvěcenců a zde se také uchovávaly; později jejich význam znamenal neautentičnost či dokonce herezi. Časem počet těchto apokryfů značně vzrostl. Bylo to proto, že podrobně informovaly o Ježíšově životě, což kanonická evangelia postrádala (například apokryfy o dětství Ježíše), a také proto, že pod jménem některého apoštola představovaly učení, jež se od běžného učení církve odlišovalo (např. evangelium Tomáše). Origenes z Alexandrie (+ 245) psal: „Církve má čtyři evangelia, kacířů má spousty.“

Z informací od Svatých otců, z toho, co bylo zachováno díky křesťanské zbožnosti a co se zachovalo na papyrech, vyplývá, že počet „apokryfních evangelií je něco přes padesát.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

20. Jaké jsou rozdíly mezi kanonickými evangelií a apokryfy?

Jelikož se nedá dokázat, že kanonická evangelia jsou inspirovaná Bohem, první prokazatelný rozdíl je mimo samotná evangelia: kanonické knihy patří do biblického kánonu; apokryfy tam nepatří. Tím se chce říci, že církve západu i východu považovaly kanonické knihy za autentickou apoštolskou tradici už od generace následující hned za těmito apoštoly. Přitom apokryfy se v univerzální církvi neprosadily a nebyly jí uznány, i když některé z nich se v některých komunitách sporadicky používaly.

Jedním z důležitých důvodů tohoto výběru, který historická věda umí doložit, je to, že kanonické knihy byly napsány v době apoštolů, tedy v širším smyslu ještě za jejich života nebo za života jejich učedníků.

Je to zřejmé z citací křesťanských spisovatelů následující generace a ze skutečnosti, že kolem roku 140 byla sestavena harmonie evangelií (Diatessaron, syntéza, kompilace), která čerpala údaje ze čtyř evangelií, jež se později stala kanonickými (Taciano). Na apokryfy se naopak odkazuje až v pozdější době, koncem II. století. Na druhé straně nalezené papyrusy, jejichž text se podobá evangeliijním textům, některé z nich už z poloviny II. století, jsou značně útržkovité, fragmentární. Znamená to, že skutečnosti, které ztvárňovaly, neměly takovou váhu, aby si je další generace předávaly.

Ohledně zachovaných nebo nedávno objevených apokryfů je třeba říci, že v porovnání s kanonickými evangelií existují značné rozdíly jak co do formy, tak i do obsahu.

Apokryfy, které se zachovaly z patristické doby a ze středověku, jsou legendární vyprávění opředené fantaziemi. Chtějí vyhovět lidové

zbožnosti tím, že podrobně líčí to, o čem kanonická evangelia nic neříkají nebo se vyjadřují jen velmi stručně. Obecně jsou v souladu s naukou církve a předkládají příběhy o narození Panny Marie svatému Jáchymovi a svatě Anně (Narození Marie), o tom jak porodní bába potvrdila panenství Marie (protoevangelium Jakubovo), o zázracích, které Ježíš konal jako dítě (Tomášovo evangelium dětství) atd.

Diametrálně odlišná jsou apokryfní evangelia pocházející z Nag Hammadi (Egypt), která mají gnostický, heretický charakter. Mají podobu tajných Ježíšových výroků (koptské Tomášovo evangelium) nebo zjevení zmrtvýchvstalého Pána, které vysvětlují vznik hmotného světa (Janův apokryf), nanebevstoupení duše (Mariino [Magdalénino] evangelium), nebo jsou těžkopádnou sbírkou myšlenek posbíraných z případných homilií či katechezí (Filipovo evangelium). Ačkoliv některá z nich mohou být dosti stará, snad až z II. století, rozdílnost vůči kanonickým evangeliím bije do očí.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

21. Co říkají apokryfní evangelia?

Mezi apokryfními evangelií, která se v církvi rozšiřovala ve II. století a později, nacházíme v podstatě tři různé typy: zaprvé ty, z nichž se zachovaly na papyrusu jen některé části a jsou značně podobné kanonickým evangeliím; zadruhé ty, které se zachovaly kompletní a zbožně vyprávějí o Ježíšovi a Panně Marii; a nakonec zbývající, které pod jménem některého z apoštolů předkládají nauky cizí, jež se liší od těch, které církev pokládala za pravou apoštolskou tradici.

První druh je vzácný a jen stěží přináší něco nového, asi proto, že o jejich obsahu se toho moc neví. Patří sem fragmenty „Petrova evangelia“, které vyprávějí o utrpení Páně.

V druhé skupině apokryfů je nejstarší tzv. „Jakubovo protoevangelium“ popisující pobyt Panny Marie v chrámu od jejích tří let a volbu svatého Josefa, vdovce, který se má o ni, jakmile dovrší dvanácti let, starat. Chrámoví kněží shromáždili všechny vdovce a vybrali Josefa, protože z jeho hole vyletěla holubice. Pozdější apokryfy, které zaznamenávají stejný příběh, například „Pseudo-Tomášovo evangelium“, vyprávějí, že hůl zázračně rozkvetla. Protoevangelium také podrobněji líčí Ježíšovo narození, když se Josef s Marií vydali do Betléma. Vypráví, že svatý patriarcha hledal porodní bábu, která by u porodu potvrdila panenství Marie. V podobném duchu mluví další apokryfy, například „Narození Marie“, které obšírněji vypráví o narození Panny rodičům Jáchyma a Anny, když tito byli již staršího věku. Ježíšovo dětství a zázraky, které jako dítě konal, vypráví „Pseudo-Tomášovo evangelium dětství“. Úmrtí svatého Josefa je hlavním tématem „Příběh Josefa tesaře“. V arabských apokryfech dětství, už pozdějších, se pozornost upírá na Tři Krále, kterým etiopský apokryf dává jména, jež si získala velkou popularitu. Velmi oblíbeným námětem v dalších apokryfech,

například „Kniha o úmrtí Panny Marie“ nebo „Pseudo-Meliton“, byla smrt a Nanebevzetí Panny Marie, které vypráví, že skonala obklopena apoštoly a že Pán její tělo přenesl v nebeském voze. Všechny tyto zbožné legendy se ve středověku hojně šířily a pro mnohé umělce byly velkou inspirací.

Další druh apokryfů jsou apokryfy obsahující bludařské učení. Svátí Otcové je zmiňují, aby ukázali na jejich závadnost, a často jim dávají jména heretiků, od kterých pochází, například Marcion, Badsilides, Valentin, nebo jména těch, pro koho byly určeny, například Židé nebo Egypťané. Jindy titíž Otcové obviňují bludaře z toho, že dávají svým naukám jméno některého z apoštolů, hlavně Jakuba nebo Tomáše. Informace svatých Otců se potvrdily objevením asi čtyřiceti gnostických spisů v Nag Hammadi (Egypt) v roce 1945. Obvykle to jsou domnělá, tajná zjevení Ježíše, nemající jakoukoliv záruku. Líčí Boha Stvořitele jako níže postaveného a zkaženého boha (Demiurgo); získání spásy pro člověka je na základě poznání svého božského původu.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

22. Kdo jsou to gnostikové?

Jméno „gnostik“ pochází z řeckého slova „gnósis“, poznání; gnostik je proto ten, kdo nabývá zvláštní poznání a podle něho žije. Výraz „gnósis“ nemá proto hanlivý význam. Někteří svatí Otcové jako Klement Alexandrijský a svatý Irenej hovoří o gnózi ve smyslu poznání Ježíše Krista získaného z víry: „opravdová gnóze“, píše svatý Irenej, „je apoštolská nauka“ (AdvHaer. IV 33).

Výraz „gnostik“ nabyl hanlivého smyslu, když ho titíž Otcové aplikovali na určité hereze, které měly značný význam mezi II. a IV. stoletím. První, kdo je takto použil, byl svatý Irenej, který vidí jejich původ v herezi Šimona ze Samařska (Sk 8,9-24), a říká, že jeho následovníci se šířili v Alexandrii, Malé Asii a v Římě a byli příčinou „velkého množství gnostiků šířících se jak houby po dešti“ (AdvHaer. I.29.1). Z nich, pokračuje Irenej, vznikají valentiniáni, proti kterým přímo bojuje. Taková přemíra a různost sekt se vysvětluje tím, že „většina jejich původců - ve skutečnosti všichni - chce být učiteli; odejdou ze sekty, ke které se přidali, a vymyslí učení s novou doktrínou a z této doktríny vzejde další, přičemž všichni trvají na tom, že jsou originální a že sami objevili učení, kterému se ve skutečnosti přizpůsobili“ (AdvHaer. 1.28.1).

Na základě těchto informací od Ireneje a od dalších Otců, kteří se také museli potýkat s těmito herezemi (zvláště svatý Hippolyt Římský a svatý Epifan ze Salaminy), vyplývá, že existovalo tak velké množství malých skupin (Simoniáni, Mikuláši, Ofité, Naaséni, Sethiáni, Peratové, Basilidiáni, Karpokratiáni, Valentiniáni, Markuziáni) a učitelů (Šimon, Cerinthus, Basilides, Carpocrates, Cerdon, Valentinus, Ptolemaios, Theodotus, Theodotus, Heracleon, Bardesanes...), že spadli pod označení „gnostici“, a že mohou být seskupeni pod jedním modifikátorem jen za velmi všeobecných podmínek. Na základě heretických, „gnostických“ spisů (kolem čtyřiceti) objevených v roce 1945 v Nag Hammadi (Horní Egypt) se

dochází k podobnému závěru; každý spis je orientován podle své vlastní heretické nauky.

V rámci výše popsané diverzity jsou nejvíce známí gnostici valentiniáni, kteří měli rovněž největší vliv. Vystupovali uvnitř církve jako „skrytá šelma“, jak říká svatý Irenej. Měli stejná posvátná Písma jako církev, ale vykládali je v opačném významu. Opravdový Bůh, dle nich, nebyl Stvořitel Starého zákona; rozlišovali různé Kristy mezi bytostmi nebeského světa (Aeoni); měli za to, že spása se získá poznáním sebe sama jako božské jiskry uzavřené ve hmotě; že Kristovo vykoupení spočívá v tom, že toto poznání nás probudí a že pouze duchovní lidé (pneumatikoí) jsou určeni ke spáse. Elitářský charakter této sekty a opovrhování stvořeným světem formovaly mimo jiné mentalitu těchto heretiků jako nejvyšších představitelů „gnostiků“.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

23. Jaké údaje přinášejí o Ježíši římské a židovské zdroje?

První zmínky o Ježíšovi v nekřesťanské literatuře najdeme u některých řeckých a římských historiků, kteří žili v druhé polovině I. století nebo v první polovině století II., tedy ne až tak vzdáleně od těchto událostí.

Nejstarší text, kde je Ježíš zmiňován, i když jen implicitně, napsal kolem roku 73 spisovatel stoik pocházející ze Samosaty v Sýrii s názvem Mara bar Sarapion. Zmiňuje se o Ježíšovi jako o «moudrém králi» Židů, o kterém se říká, že vyhlásil «nové zákony», snad v narážce k antitezím Horského kázání (srov. Mt 5, 21-48), a že Židům neprospělo, že ho usmrtili.

Nejstarší a nejznámější explicitní zmínka o Ježíšovi je text, který uvádí historik Flavio Josefo (Antiquitates iudaicae XVIII, 63-64) koncem I. století, známý též pod názvem Testimonium Flavianum. Tento text, který se zachoval ve všech řeckých rukopisech Josefova díla, jde tak daleko, že naznačuje, že by to mohl být Mesiáš, a proto si mnozí autoři myslí, že je to vsuvka vložená opisovači ve středověku. Dnes mají badatelé za to, že původní Josefova slova musí být velmi příbuzná těm, která se dochovala v arabské verzi tohoto textu citovaného Agapiose, biskupem z Hierapole z X. století, kde se tyto domnělé vsuvky nevyskytují. Říká: „V té době žil vzdělaný člověk jménem Ježíš, dobrého a počestného chování. Mnozí z židů a dalších národů mu byli za učedníky. Pilát ho odsoudil ke smrti na kříži. Ale ti, kdo se stali jeho učedníky, se svého učednictví nezřekli a vyprávěli, že se jim za tři dny po ukřižování zjevil živý, a proto by to mohl být Mesiáš, o kterém proroci prorokovali podivuhodné věci.“

Někteří římské spisovatelé II. století (Plinio Mladý, Epistolarum ad Traianum Imperatorem cum eiusdem Responsis liber X, 96; Tácito,

Anály XV, 44; Suetonio, Život Claudia, 25,4) poukazují na postavu Ježíše a na činnost jeho následovníků.

V židovských pramenech, zvláště v Talmudu, je též několik zmínek o Ježíši a o určitých věcech, které o něm byly řečeny, což nám potvrzují některé historické detaily z pramenů, jež nelze ani v nejmenším podezřívat z křesťanské manipulace. Židovský badatel, Joseph Klausner, činí na základě několika závěrů vyvozených ze zmínek o Ježíši uvedených v Talmudu následující shrnutí: „Existují důvěryhodné výpovědi, že se jmenoval Yeshua (Yeshu) z Nazaretu, že ‚provozoval čarodějnictví‘ (tj. že konal zázraky, jak bylo v té době obvyklé) a sváděl lidi, a že vedl Izrael po špatné cestě; že se vysmíval slovům moudrých lidí a vykládal Písmo stejně jako farizeové; že měl pět učedníků; že řekl, že nepřišel Zákon zrušit ani k němu něco přidat; že byl pověšen na dřevo (ukřížován) jako falešný učitel a svůdce v předvečer Velikonoc (které připadly na sobotu); a že jeho učedníci v jeho jménu uzdravovali.“ (J. Klausner, Ježíš z Nazareta, str. 44) Jeho závěr i se svými vsuvkami - z hlediska historického by ale další upřesnění byla vhodná - dostatečně vyjadřuje to, co lze z těchto pramenů vyčíst, což není vše, ale ani málo. Porovnáme-li tedy tyto údaje s údaji římských autorů, je možné s historickou jistotou tvrdit, že Ježíš existoval, a dokonce se můžeme i s některými nejdůležitějšími fakty o jeho životě seznámit.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

24. Kdo to byli farizeové, saduceové, eseji a zéloti?

V Palestině prvního století vznikly mezi židovským obyvatelstvem některé skupiny, které různým způsobem vnímaly prameny a způsoby prožívání izraelského náboženství.

V Ježíšově době si většina lidí nejvíce vážila farizeů. Jejich jméno, v hebrejštině „perušim“, znamená „oddělení“. Největší pozornost věnovali otázkám týkajícím se zachovávání zákonů o rituální čistotě, a to i mimo chrám. Předpisy o čistotě kněží, které byly pro obřad stanovené, se pro ně staly ideálem života ve všech záležitostech každodenního života, který se tak ritualizoval a sakralizoval. Kromě psaného zákona (Tóra a Pentateuch) shromažďovali řadu tradic a způsobů, jak plnit předpisy zákona, a dávali jim čím dál větší význam, až byly nakonec považované za ústní Tóru, kterou přičítali také Bohu. Byli přesvědčeni, že ústní Tóra byla předána spolu s Tórou psanou Mojžíšovi na Sinaji, a proto byly obě stejně závazné.

Pro jednu část farizeů měl politický rozměr rozhodující roli v jejich životním postoji a souvisel se snahou o národní nezávislost, protože žádná cizí moc se nemohla stavět nad svrchovaností Pána v jeho lidu. Tito lidé jsou známí pod názvem zéloti, kteří si toto jméno možná dali sami narážejíc na svou horlivost k Bohu a k plnění zákona. I když si mysleli, že spásu uděluje Bůh, byli přesvědčeni, že Pán ohledně spásy s lidskou spoluprací počítá. Tato spolupráce se týkala především čistě náboženské oblasti, v úsilí o důsledné plnění zákona. Později od padesátých let minulého století uvažovali, že se musí angažovat i ve vojenské oblasti a neodmítat používání násilí tam, kde je to nutné k vítězství, ani nemít strach přijít v bitvě o život, neboť tímto mučednictvím se uctívá Pánovo jméno.

Saduceové byli naproti tomu lidé z vyšší společnosti, členové rodin kněží, vzdělaní, bohatí a aristokraté. Z nich od počátku římské okupace vycházeli velekněží, kteří reprezentovali Židy před římskou mocí. Tóru interpretovali umírněně, aniž by upadali do četných kazuistických otázek farizeů, a proto ústní Tóře farizeů nepřikládali takový význam. Na rozdíl od farizeů nevěřili v posmrtný život, ani nesdíleli jejich eschatologické naděje. Netěšili se takové popularitě a oblibě jako farizeové, ale měli náboženskou a politickou moc, a proto byli velmi vlivní.

Jednou z nejvíce studovaných skupin v posledních letech jsou Esejci. O tom, jak žili a jakou měli víru, máme dostatek informací od Flavia Josefa a zejména z papyrových a pergamenových dokumentů nalezených v Kumránu, kde se někteří z nich zřejmě usadili. Charakteristickou vlastností esejců bylo odmítání chrámové bohoslužby v Jeruzalémě, protože ji vykonávalo kněžstvo, které bylo od doby Hasmoneovců zkažené. V důsledku toho se Esejci od této všeobecné praxe distancovali s tím, že zachovají a obnoví svatost lidu v nevelkém prostředí své vlastní komunity. Mnozí z nich se uchýlili do pouštních oblastí, aby se kontaktem s jinými osobami nenakazili. Zřeknutí se ekonomických vztahů nebo přijímání darů nevychází z ideálu chudoby, ale je to způsob, jak se vyhnout nákaze kontaktem s okolním světem, aby byla zachována rituální čistota. Po dovršení rozchodu s chrámem a oficiálním kultem chápe esejská komunita sama sebe jako nehmotný chrám, který dočasně nahrazuje chrám v Jeruzalémě, dokud se v něm konají bohoslužby, jež považuje za nedůstojné.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

25. Co přinášejí Kumránské svitky?

V roce 1947 byly v Nachal Kumrán, nedaleko Mrtvého moře, nalezeny v různých, celkem jedenácti jeskyních, hliněné džbány, které obsahovaly velký počet psaných dokumentů v hebrejštině, aramejštině a řečtině. Ví se, že byly napsané mezi II. století před Kristem a v roce 70 po Kristu, kdy došlo ke zničení Jeruzaléma.

Z několika tisíc fragmentů bylo sestaveno přibližně 800 spisů, protože jen málo dokumentů se dochovalo vcelku. Jsou zde zlomky všech knih Starého zákona kromě Ester, mnoha známých nekanonických židovských knih a dokonce i dalších dosud neznámých. Také bylo nalezeno velké množství spisů sekty esejců, kteří se uchýlili do pouště.

Bezpochyby nejdůležitější dokumenty jsou texty Bible. Ještě před nalezením Kumránských textů pocházely nejstarší hebrejské rukopisy z IX.-X. století po Kristu a proto se nabízelo, že se v nich slova nebo věty, které se nehodily, zkrátily nebo se přidaly nebo upravily. Nové objevy potvrdily, že nalezené texty se shodují s texty středověkými, ačkoliv jsou o téměř tisíc let starší, a že těch několik málo uváděných variant se z velké části shoduje s některými, které jsou již prokázány v řecké verzi Septuaginty nebo v Samaritánském Pentateuchu. A mnoho dalších dokumentů přispělo k tomu, že existoval i jiný způsob výkladu Písma (a právních předpisů), než jak tomu bylo obvykle u saducejů a farizejů.

Mezi Kumránskými texty se nevyskytuje žádný text z Nového zákona ani žádný křesťanský spis. V určitém okamžiku se vedla diskuze, zda několik psaných slov v řečtině na dvou malých kouscích papýrusu patří k Novému zákonu, ale zdá se, že ne. Kromě těchto případů nebyl v těchto jeskyních nalezen žádný křesťanský dokument.

Nezdá se ani, že by byl Nový zákon nějak ovlivněn židovskými texty zde nalezenými. Dnes se odborníci shodují v tom, že Kumrán ohledně nauky neměl žádný vliv na původ křesťanství, neboť skupina kolem Mrtvého moře měla charakter sektářský, byla minoritní a působila stranou od společnosti, zatímco Ježíš a první křesťané žili uprostřed židovské společnosti své doby a vedli s nimi dialog. Tyto dokumenty posloužily jedině k tomu, že objasnily určité termíny nebo obvyklé výrazy té doby, na základě kterých se dnes jen s obtížemi dá porozumět židovskému, pluralitnímu prostředí, ve kterém se křesťanství zrodilo.

V první polovině devadesátých let minulého století se rozšířily dva velké mýty, které dnes upadly do úplného zapomnění. Jedním z nich je, že rukopisy obsahují nauky jsoucí v rozporu s judaismem nebo křesťanstvím a že v důsledku toho se vrchní rabinát a Vatikán dohodly, že zabrání jejich uveřejnění. Nyní jsou zveřejněné všechny dokumenty a je zřejmé, že obtíže s publikací nebyly rázu náboženského, ale vědeckého. Druhý mýtus je závažnější, protože byl prezentován se zdáním vědeckosti: jedna profesorka ze Sydney, Barbara Thiering a profesor ze státní univerzity v Kalifornii, Robert Eisenman, publikovali několik knih, ve kterých porovnáním dokumentů z Kumránu s Novým zákonem došli k závěru, že oba jsou napsány tajným kódem, že neříkají, co říkají, ale že je třeba objevit jejich skrytý význam. Naznačují, že Učitelem spravedlnosti, zakladatelem kumránské skupiny, měl být Jan Křtitel a jeho odpůrcem Ježíš (podle B. Thieringa), nebo Učitelem spravedlnosti Jakub a jeho odpůrcem Pavel. Vycházeli z toho, že jsou zde zmíněny postavy s výrazy, jejichž význam nám uniká, jako např. Učitel spravedlnosti, Bezbožný kněz, Lhář, Zuřivý lev, hledači snadných výkladů, děti světla a děti temnot, dům ohavnosti atd. V současné době žádný odborník v tomto oboru s těmito tvrzeními nesouhlasí. Jestliže neznáme rozsah této terminologie, není to proto, že obsahuje esoterické nauky. Je zřejmé, že současníci Kumránců znali tyto výrazy a že dokumenty od Mrtvého moře sice obsahují doktríny a normy odlišné od těch, které zastává oficiální judaismus, ale neobsahují žádný tajný kód ani neskrývají žádné tabuizované teorie.

Santiago Ausín

Zpět na [OBSAH](#)

26. Co je to knihovna Nag Hammadi?

Je to sbírka dvanácti papyrových kodexů v kožených deskách, které byly náhodně objeveny v roce 1945 v Horním Egyptě, poblíž starobylé vesnice Quenoboskion, asi deset km od moderního města Nag Hammadi.

V současné době se uchovávají v koptském muzeu v Káhiře a obvykle se označují zkratkou NHC (Nag Hammadi Codices). Do téže sbírky se obvykle počítají i další tři kodexy známé od XVIII. století nacházející se v Londýně (Kodex Askewianus, obvykle známější jako Pistis Sophia), v Oxfordu (Kodex Brucianus) a Berlíně (Kodex Berolinensis). Tyto tři kodexy, i když jsou z pozdější doby, pochází se stejné oblasti.

Kodexy NHC byly zhotoveny kolem roku 330 a zakopány koncem století IV. nebo začátkem století V. Obsahují asi padesát spisů v koptštině - egyptský jazyk, který používali křesťané v Egyptě, a napsaný řeckými znaky - přeložených, ne vždy věrně, do řečtiny. Téměř všechny tyto spisy mají heretický charakter a odrážejí různé gnostické tendence, jež byly obecně známé, protože proti nim vystupovali Otcové církve, zvláště svatý Irenej, svatý Hippolyt Římský a svatý Epifan.

Hlavním přínosem těchto kodexů je, že máme přímý přístup k pracím samotných gnostiků a dá se tak prokázat, že svatí Otcové dobře věděli, s čím mají co do činění.

Z literárního hlediska představují kodexy NHC různé žánry: teologické i filozofické traktáty, apokalypsu, evangelia, skutky apoštolské, listy atd.

Ne vždy jsou názvy v originále, neboť je tak dle příslušného obsahu označili editoři. Co se týče prací s názvem „evangelium“, je třeba mít

na paměti, že se velmi málo podobají kanonickým evangeliím, neboť to nejsou vyprávění o životě Pána, ale jsou to tajná zjevení, která Ježíš domněle předal svým učedníkům. A tak například Tomášovo evangelium obsahuje sto čtrnáct po sobě jdoucích Ježíšových výroků, aniž by na sebe nějak navazovaly, s výjimkou několika otázek, jež mu učedníci občas kladou; a „Evangelium Marie Magdalské“ vypráví o tajemství, které jí svěřil oslavený Kristus ohledně nanebevstoupení duše.

Z doktrinárního hlediska obsahují kodexy většinou gnostické křesťanské spisy. Ale v některých, jako je „Janův apokryf“ (jeden z nejdůležitějších, protože se nachází ve čtyřech kodexech), jsou křesťanské rysy podružné, protože jádrem těchto kodexů je gnostický mýtus. V tomto mýtu se naopak interpretují první kapitoly Genesis tak, že představují Boha stvořitele neboli Demiurga jako boha podřadného a zkaženého, který stvořil hmotu. Ale v kodexech jsou i díla gnostická nekřesťanská, která obsahují řecko-pohanskou gnózi pojednávající o postavě Hermese Trismegistose považovaného za velkého objevitele poznání („Pojednání o osmi a devíti“). Tento druh gnóze byl částečně znám ještě před těmito objevy. V kodexu NHC VI najdeme dokonce fragment „Republika“ od Platóna.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

27. Měl Ježíš sourozence?

Panna Maria počala Ježíše bez přičinění muže (Mt 1,25) a žádné další děti neměla; naznačuje to i skutečnost, že Ježíš na kříži svěřil svou Matku Janovi (Jan 19,27). Tak nám to předala tradice církve, která vyznala Marii jako aeiparthenos, „vždy panna“. Jedná se o pravdu víry v souladu s evangelijními texty. Výrazům, které se nacházejí v evangeliích, se musí správně rozumět:

a) V evangeliu se říká, že Ježíš je prvorozený z Marie (Lk 2,6), což by znamenalo, že je nejstarší z několika sourozenců. Nicméně výraz „prvorozený“ je zákonné jméno prvního dítěte (Ex 12,29; 34,19 atd.) a neznamena, že by po něm byli další sourozenci, o čemž svědčí jeden hebrejský zápis, který říká, že jedna matka zemřela při porodu svého „prvorozeného syna“.

b) Slova v Matouši 1,25 „a aniž by ho poznala, porodila syna“, by se dala přeložit „a nepoznala ho, dokud neprodila“. Řecká spojka heos, „dokud ne“, by znamenala, že později manželské soužití existovalo. Nicméně tato spojka sama o sobě naznačuje, co se stalo do této chvíle, v tomto případě panenské početí Ježíše, neberouc v úvahu pozdější situaci. Tutéž spojku nacházíme v Jan 9,18, kde se říká, že farizeové neuvěřili ve vyléčení slepce od narození, „dokud“ si nezavolali jeho rodiče. Ale v dalším textu se nám říká, že i potom neuvěřili.

c) V evangelijních textech jsou výslovné zmínky o několika Ježíšových „bratrech a sestrách“ (Mk 3,32; 6,3 a odst.). Dokonce se uvádí jména čtyř z nich: „Jakub, Joseta, Šimon, Juda“ (Mk 6,3). Z těchto čtyř Jakub bude mít významnou roli v prvotní církvi jako hlava Jeruzalémské církve, známý jako „Jakub, bratr Pána“ (Gal 1,19; srov. 1 Kol 15,7). Je třeba vědět, že v hebrejštině nebo aramejštině neexistuje zvláštní výraz, který by naznačoval stupeň příbuzenství, a proto všichni příbuzní jsou „bratři“. Řecké slovo překládající „bratr“,

adelfós, které se objevuje v evangeliích (jsou to texty, které odrážejí svět semitský, ne řecký), má široký význam jdoucí od pokrevního sourozence k nevlastnímu sourozenci, švagru/švagrové, bratranci/sestřenici, strýci/tetě, sousedu, apoštolu atd. V Gn 13,8 se říká, že Abrahám a Lot byli bratři, když ve skutečnosti z jiných údajů víme, že se jednalo o strýce a synovce. V Mk 6,17 se říká, že Herodias si vzala Herodese, „bratra Filipa“, a že ve skutečnosti to byli nevlastní bratři, neboť neměli stejnou matku. V Jan 19,25 se naznačuje, že u Ježíšova kříže byli „jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova“, tj. dvě Marie, které musely být příbuzné a ne pokrevní sestry, jelikož měly stejné jméno.

Je pravda, že v řečtině existuje pro „bratrance“ slovo anepsios, ale v Novém zákoně se objevuje jen jedenkrát (Kol 4,10). Tvrdit, že evangelisté by tento termín použili nebo by zanechali nějaké jiné indicie, pokud by byli bratranci a ne skuteční bratři, znamená to apriori předpokládat. Podávat svědectví Hegisippovo zaznamenané Eusebiem, který mluví o „Jakubovi, bratru Páně“ (Hist. eccl. 2,23) a „Simeonovi, bratranci Páně“ (Hist. eccl. 4,22), jako důkaz, není průkazné, protože pocházejí z částí textu s odlišným kontextem. První z nich můžeme chápat jako titul, pod kterým byl Jakub známý, aniž by se stupeň příbuznosti blíže specifikoval.

Pokud není v kontextu uvedeno nic dalšího, nedá se určit přesný význam slova „bratr“ a stupeň příbuzenského vztahu. Ježíš je známý jako „syn Marie“ (Mk 6,3). Je jejím jediným dítětem. Tradice církve (a ne zdánlivě pravděpodobnější filologické analýzy a ojedinělá svědectví, ať už jsou jakkoli stará) je pravým vykladatelem těchto textů. Tatáž tradice vysvětluje, že v textu Nového zákona se musí výraz „bratr/sestra“ Ježíše chápat jako „příbuzní“, podle významu řeckého slova. Jakýkoliv jiný výklad je možný, nicméně svévolný.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

28. Kdo to byla Marie Magdalská?

Údaje, které máme z evangelií o Marii Magdalské, jsou velmi stručné. Lk 8,2 nás informuje, že mezi ženami, které Ježíše následovaly a svým majetkem mu pomáhaly, byla Marie Magdalská, tj. jedna žena jménem Marie původem z Migdal Nunayah, řecky Tariquea, malé vesnice u Galilejského jezera, 5,5 km na sever od Tiberiasu.

Ježíš z ní vyhnal sedm zlých duchů (Lk 8,2; Mk 16,9), tj. „všechny zlé duchy“. Výraz lze chápat jako posedlost ďáblem, ale také jako tělesnou nebo duševní nemoc.

Synoptičtí evangelisté se o ní zmiňují jako o první ze skupiny žen, které zdálky sledovaly ukřižování Ježíše (Mk 15,40-41 a odst.) a které seděly naproti hrobu (Mt 27,61), když Ježíše pohřbívali (Mk 15,47). Uvádějí také, že po sobotě záhy zrána se Maria Magdalská a další ženy k hrobu vrátily, aby tělo pomazaly nakoupenými vonnými oleji (Mk 16,1-7 a odst.); anděl jim řekl, že Ježíš byl vzkříšen, a přikazuje jim předat tuto zprávu jeho učedníkům (srov. Mk 16,1-7 a odst.).

Svatý Jan uvádí s drobnými odchylkami stejné údaje. Marie Magdalská je s Pannou Marií u kříže (Jan 19,25). Po sobotě, ještě za tmy, přišla k hrobu a viděla, že je kámen odstraněn, a oznamuje to Petrovi. Má za to, že někdo Ježíšovo tělo vzal (Jan 20,1-2). Při návratu k hrobu pláče a setkává se se vzkříšeným Ježíšem, který jí nakazuje, aby oznámila učedníkům, že vystupuje k Otci (Jan 20,11-18). To je její sláva. Proto ji církevní tradice na východě nazývá „isapóstolo“ (rovná apoštolu) a na západě „apostola apostolorum“ (apoštol apoštolů). Na východě existuje tradice, která říká, že byla pohřbena v Efesu a že její ostatky byly převezeny v IX. století do Konstantinopole.

Marie Magdalská a záměna s dalšími ženami z evangelií

Marie Magdalská byla často ztotožňovaná s dalšími ženami, které se objevují v evangeliích. Od století VI. a VII. byla v latinské církvi tendence ztotožňovat Marii Magdalskou s hříšnou ženou, která v Galilei v domě farizeje Šimona smáčela Ježíšovy nohy svými slzami (Lk 7,36-50).

Na druhé straně někteří Otcové a církevní spisovatelé už při harmonizování evangelií ztotožňovali tuto hříšnou ženu s Marií, sestrou Lazara, která v Betánii pomazává vonným olejem hlavu Ježíše (Jan 12,1-11; Matouš a Marek v podobném úryvku jí nedávají jméno Maria, ale říkají, že to byla žena a že k pomazání došlo v domě Šimona malomocného: Mt 26,6-13 a odst.).

V důsledku toho, hlavně díky svatému Řehoři Velikému, se na západě rozšířila myšlenka, že tyto tři ženy byla jedna a táž osoba. Nicméně evangelijní data nenaznačují, že se má ztotožňovat Maria Magdalská s Marií, která pomazává Ježíše v Betánii, neboť tato žena, jak se zdá, je Lazarovou sestrou (Jan 12,2-3).

Nelze z toho také vyvodit, že je totožná s hříšnicí, která dle Lk 7,36-49 pomazala Ježíše, i když tomu napomáhá skutečnost, že svatý Lukáš hned po vyprávění, v němž Ježíš této ženě odpouští, poukazuje na to, že mu pomáhalo několik žen, mezi nimi Marie Magdalská, z níž vyhnal sedm zlých duchů (Lk 8,2). Kromě toho Ježíš chválí lásku hříšné ženy: „Muselo jí být odpuštěno mnoho hříchů, když mně prokazuje nyní tolik lásky.“ (Lk 7,47) A tato velká láska se projevila i při setkání Marie s Ježíšem po vzkříšení (Jan 20,14-18).

V každém případě i kdyby se jednalo o stejnou ženu, její hříšná minulost ničemu neškodí. Petr byl nevěrný Ježíšovi a Pavel pronásledoval křesťany. Jejich velikost nespočívá v jejich dokonalosti, ale v jejich lásce.

Marie Magdalská, prvotní církev a gnostické sekty

Díky své významné roli v evangeliu to byla postava, které byla věnovaná velká pozornost ze strany některých okrajových skupin v prvotní církvi. Jedná se především o gnostické sekty, jejichž spisy obsahují tajná zjevení Ježíše po zmrtvýchvstání a k vyjádření svých

myšlenek používají postavu Marie. Jsou to vyprávění, která nemají historický podklad. Otcové církve, církevní spisovatelé a další díla zdůrazňují úlohu Marie jako apoštolky Pána a hlasatelky evangelia.

Od X. století se objevila smyšlená vyprávění, která vychvalovala její postavu a která se šířila hlavně ve Francii. Zde vzniká legenda nemající žádné historické opodstatnění, že Magdalena, Lazar a někteří další, když začalo pronásledování křesťanů, odešli z Jeruzaléma do Marseille a evangelizovali Provence. Podle této legendy zemřela Marie v Aix-en-Provence nebo v Saint Maximin a její ostatky byly odvezeny do Vézelay.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

29. Jaký měl Ježíš vztah k Marii Magdalské?

Z evangelií je zřejmé, že Marie Magdalská měla Ježíše velmi ráda. Vysvobodil ji od sedmi zlých duchů, následovala ho jako apoštolka, pomáhala mu svým majetkem (Lk 8,2-3) a byla s Marií, Ježíšovou Matkou a dalšími ženami, když byl Ježíš ukřižován (Mk 15,40-41 a odst.). Podle evangelistů byla první, které se po zmrtvýchvstání zjevil Ježíš, když ho s pláčem hledala (Jan 20,11-18). Odtud pochází úcta, kterou v církvi měla jako svědek vzkříšení. (Viz otázka „Kdo to byla Marie Magdalská?“) Z těchto textů se nedá odvodit, že to byla hříšnice, a ještě méně, že by to byla Ježíšova žena.

Zastánci posledně vyjádřených názorů poukazují na svědectví některých apokryfních evangelií. Všechny, snad s výjimkou hlavní části Tomášova evangelia, jsou novější než kanonická evangelia a nemají historický ráz, nýbrž jsou nástrojem k předávání gnostického učení.

V dalších apokryfních evangeliích, zvláště ve Filipově evangeliu, je Mariam (v tomto případě je také citována původním jménem Magdalena) gnostickým vzorem, právě pro své ženství. Je duchovním symbolem následování Krista a dokonalého spojení s ním.

Ačkoliv jsou tyto spisy nazvány podle evangelií, popravdě jimi nejsou, jsou to spisy s tajnými zjeveními Ježíše svým učedníkům po zmrtvýchvstání a dle nich je Mariam (nebo Mariamne či Mariham - jméno Magdalena se objevuje jen v několika málo knihách) ta, která nejlépe těmto zjevením rozumí. Proto jí Ježíš dává přednost a dostává se jí od něho zvláštní zjevení. V některých textech (Tomášovo evangelium, Dialog se Spasitelem, Pistis Sophía, Mariino evangelium) se apoštolové proti ní vymezují, protože je to žena, jako

důsledek negativního pohledu některých gnostiků na ženství a na postavení Marie jako významné učednice.

Někteří však chtějí v této opozici vidět odraz tehdejšího postoje oficiální církve, která by se tak stavěla proti duchovní, vedoucí úloze žen, jež tyto skupiny navrhovaly. Nic z toho se nedá dokázat. Tento postoj se dá spíše chápat jako střet nauk: učení Petra a ostatních apoštolů proti učení, které tyto gnostické skupiny ve jménu Mariam vykládaly. V každém případě odvolávat se na Mariam je způsob, jak zdůvodnit své gnostické uvažování.

V tomto kontextu se mluví o polibku mezi Ježíšem a Marií (dá-li se tak tento text takto opravdu chápat) jako symbol tohoto spojení, neboť prostřednictvím polibku, jakési svátosti nadřazené křtu a eucharistii, se gnostik sám zrodil jako gnostik.

Tón těchto spisů je prost jakýchkoliv sexuálních narážek. Proto žádný seriózní badatel nechápe tyto texty jako historické svědectví o sexuálním vztahu mezi Ježíšem a Marií Magdalskou.

Je politováníhodné, že toto obvinění, které nemá žádné historické opodstatnění, neboť ani tehdejší křesťané necítili nijakou nutnost s ním polemizovat, se čas od času objeví jako velká novinka.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

30. O čem je evangelium Marie Magdalské?

Je známo, že Mariino evangelium je gnostický text napsaný původně v řečtině a objevený v Oxirrinco (Egypt) (P.Ryl. III 463 a P.Oxy. L 3525), který se k nám dostal prostřednictvím dvou papyrových zlomků ze 3. století a také jako překlad do koptštiny z V. století (P.Berol. 8502). Všechny tyto texty byly uveřejněné mezi lety 1938 a 1983. Je možné, že tento text byl napsán ve II. století. O Marii, pravděpodobně Magdalské (i když má pouze jméno Maria), se tu mluví jako o zdroji tajného zjevení, protože je v důvěrném vztahu se Spasitelem.

Ve zlomkovitém textu, který se k nám dostal, se vypráví, že učedníci dávají vzkříšenému Kristu otázky a on jim odpovídá. Později je posílá, aby kázali evangelium o Božím království pohanům, a potom odchází. Učedníci jsou zarmoucení, neboť se jim zdá, že tento příkaz splnit nedokážou. Maria je proto povzbudí, aby se i tak do tohoto úkolu pustili. Petr ji žádá, aby jim Spasitelova slova, o nichž dosud neslyšeli, prozradila, protože oni ví, že on „ji miloval více, než ostatní ženy“. Maria jim své vidění, které je plné gnostických výrazů, předává. V kontextu světa směřujícího ke svému zániku vysvětluje obtíže duše při odhalování své skutečné duchovní podstaty, když vystupuje do místa svého věčného odpočinku. Potom, co svou vizi dovypráví, vidí, že Ondřej a Petr jí nevěří. Petr zpochybňuje to, že by ji Spasitel před apoštoly upřednostňoval, a Maria se rozpláče. Lévi ji brání („Ty, Petře, jsi vždycky tak ukvapený.“) a obviňuje Petra, že se staví proti „ženě“ (pravděpodobně Marii, spíše než proti ženě obecně), jak to i odpůrci dělali. Povzbuzuje je, aby se smířili s tím, že Spasitel jí dal přednost, a aby oblékli člověka dokonalého a šli kázat evangelium, což nakonec i udělali.

Vidíme, že ve fragmentech uváděná svědectví nejsou nijak rozsáhlá.

Někteří autoři by byli rádi, aby příčinou konfliktů církve II. století byly výhrady apoštolů vůči Marii (byly též do jisté míry přítomné v Tomášově evangeliu, v Pistis Sophia a v řeckém evangeliu Egyptanů). Znamenalo by to, že oficiální církve se staví proti ezoterickým zjevením a proti vůdčímu postavení ženy. Vezmeme-li ale do úvahy gnostický charakter těchto textů, je mnohem více přijatelnější, že tato „evangelia“ nejsou odrazem situace v církvi, nýbrž jejich osobitým postojem a konfrontací s touto církví. To, co tvrdí nějaká sekta, nemůže být obecným pravidlem, ani se nemůže z této výjimky stát pravidlo.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

31. Bylo normální, že se kolem Ježíše pohybovalo tolik žen?

Ježíšovo chování a jeho učení - podle kterého se později řídila prvotní komunita křesťanů, viz kniha Skutků apoštolů a listy Nového zákona - dávalo ženám důstojnost, jež byla v protikladu ke zvykům tehdejší doby.

I když mezi vyššími společenskými třídami a třídami lidovými rozdíly existovaly, jejich společnou charakteristikou bylo, že žena neměla ve veřejném životě žádné místo. Jejím místem byla domácnost, kde byla podřízená manželovi: z domu vycházela málo a pokud ano, tvář měla zahalenou a s muži nemluvila. Manžel jí mohl dát rozlučkový list a propustit ji. Toto všechno samozřejmě neplatilo doslova, protože například ženy musely pomáhat na poli. Ale i tak se o samotě s mužem setkávat nemohly.

Největší rozdíly vůči mužům nacházíme ale v rovině náboženské: žena je zákazům Zákona podřízena, ale od příkazů je osvobozena (chodit na pouť do Jeruzaléma, recitovat denně Šemu atd.). Nemusela studovat Zákon a školy byly vyhrazené chlapcům. Podobně ženy byly v synagoze s dětmi a od mužů byly oddělené mřížkou. Velikonoční hostiny se neúčastnily, ani nepatřily k těm, kdo pronášeli požehnání po jídle.

Naproti tomu v evangeliích je mnoho příkladů, kde Ježíš je vůči ženám otevřený: mnoho žen uzdravil, často je dává za příklad, například žena, která vymete dům a hledá ztracenou drachmu (Lk 15,8), vdova vytrvalá v modlitbě (Lk 18,3) nebo chudá a štědrá vdova (Lk 21,2). Vysvětlil a napravil to, jak se chápal rozvod (Lk 16,18), a dovolil, aby ho ženy následovaly.

Postoj Ježíše byl otevřený i ve všem, co se týkalo jeho následování, jeho učedníků. Ježíš měl následovníky, můžeme říci usedlé

učedníky, kteří žili ve svých domovech, jako např. Lazar (Jan 11,1; srov. Lk 10,38-39) nebo Josef z Arimatie (Mt 27,57). Podobně jako je můžeme považovat za následovníky i Martu a Marii (Lk 10,38-41). O Marii se říká, že „se posadila Pánu k nohám a poslouchala jeho řeč“ (Lk 10,39); vyjadřuje se tím postoj Pánova učedníka (srov. Lk 8,15.21). I v evangeliu se mluví o putovním poslání Ježíše a jeho učedníků.

V tomto kontextu je třeba chápat Lk 8,2-3 (srov. Mt 27,55-56; Mk 15,40-41): Ježíš „procházel městy a vesnicemi a kázal a hlásal radostnou zvěst o Božím království. Bylo s ním Dvanáct apoštolů a některé ženy, které byly uzdraveny od zlých duchů a nemocí: Marie, zvaná Magdalská, z které vyšlo sedm zlých duchů; dále Jana, manželka Herodova správce Chuzy, Zuzana a mnoho jiných, které se o něho staraly ze svého majetku.“

Existuje skupina žen, které doprovázejí Ježíše a apoštoly při hlásání Království a které vykonávají dílo diakonie, služby.

Vicente Balaguer

Zpět na [OBSAH](#)

32. Jaký vliv měl na Ježíše svatý Jan Křtitel?

Postava svatého Jana Křtitele zaujímá v Novém zákoně a zvláště v evangeliích významné místo. Mluví se o ní v nejstarší křesťanské tradici a vtiskla se hluboko do lidové zbožnosti; svátek jeho narození se s velkou slávou slaví už od nepaměti. V posledních letech je středem pozornosti znalců Nového zákona a počátků křesťanství. Kladou si otázku, co můžeme zjistit o vztahu Jana Křtitele a Ježíše z Nazareta z hlediska historické kritiky.

O Janu Křtiteli pojednávají dva druhy zdrojů, křesťanské a světské. Ke křesťanským patří čtyři kanonická evangelia a gnostické Tomášovo evangelium. Nejdůležitější mimokřesťanský zdroj je od Flavia Josefa, který věnoval velký oddíl své knihy Židovské starožitnosti (18,116-119) mučednické smrti Jana Křtitele z rukou Heroda v pevnosti Machaerus (Perea). Máme-li uvážit případný vliv těchto pramenů, je vhodné se zaměřit na to, co se ví o životě, chování a poselství těchto dvou postav.

1. *Narození a smrt.* Jan Křtitel byl současníkem Ježíše, určitě se narodil krátkou dobu před ním a svůj veřejný život také začal dříve. Pocházel z kněžské třídy (Lk 1), i když nikdy svůj úřad nevykonával, a má se za to, že kvůli chování a setrvávání kněží mimo chrám se stavěl proti tomu, jakým způsobem svůj úřad vykonávají. Čas trávil na poušti v Judsku (Lk 1,80), ale nezdá se, že by měl něco společného se skupinou žijící v Kumránu, protože při plnění zákonných předpisů (halakhot) se nijak radikálně neprojevuje. Ke smrti ho odsoudil Herodes Antipas (Flavius Josephus, Starož. 18,118). Ježíš strávil své dětství v Galileji a byl jím pokřtěn v řece Jordán. Věděl o smrti Křtitele a vždy se o jeho postavě, poselství a prorockém poslání pochvalně vyjadřoval.

2. *Chování.* O jeho životě a chování Josef F. poznamenává, že byl „dobrý člověk“ a že „k němu přicházelo hodně lidí a s nadšením mu naslouchali“. Evangelisté se vyjadřují konkrétněji a mluví o místě, kde se jeho veřejný život rozvíjel, o Judsku a okolí řeky Jordán, o jeho úloze jako proroka, jak našel Ježíše Nazaretského, skutečného Mesiáše. Ježíš se naopak od svých spoluobčanů vnějškově nijak neodlišoval: neomezoval svá kázání na určité místo, účastnil se společného jídla v rodině, oblékal se přirozeně, plnil všechny zákonné předpisy a docházel pravidelně do chrámu.

3. *Poselství a křest.* Dle Flavia Josefa Jan Křtítel „nabádal židy, aby se cvičili ve ctnostech, byli k sobě spravedliví a vůči Bohu zbožní a později aby přijali křest“. Evangelia dodávají, že jeho poselství bylo o pokání, eschatologické a mesiášské: nabádal k obrácení a učil, že soud Boží je blízko: přijde ten, kdo je „mocnější než já“, bude křtít v duchu svatém a ohni. Jeho křest byl pro Flavia Josefa „koupel těla“ a znamení čistoty duše skrze spravedlnost. Pro evangelisty to byl „křest obrácení na odpuštění hříchů“ (Mk 1,5). Ježíš neodmítá poselství Křtitele, ale spíše se od něho odděluje (Mk 1,15), aby hlásal království a všeobecnou spásu, a ztotožňuje se s Mesiášem, kterého Jan ohlašoval, a otevíral tak horizont eschatologický. A především, ze svého křtu činí zdroj spásy (Mk 16,16) a bránu k účasti na darech, které udělil učedníkům.

Na závěr můžeme říci, že mezi Janem a Ježíšem bylo mnoho styčných bodů, ale do dnešní doby všechny známé údaje ukazují, že Ježíš z Nazareta starozákonní koncepty Křtitele překonal (obrácení, etický postoj, mesiášská naděje) a představil nekonečný horizont spásy (Boží království, všeobecné vykoupení, konečné zjevení).

Santiago Ausín

Zpět na [OBSAH](#)

33. Byl Ježíš učedníkem svatého Jana Křtitele?

Vzhledem k tomu, že vztah mezi Janem Křtitelem a Ježíšem byl tak bezprostřední a silný, můžeme si položit otázku, zda se nejednalo o vztah učitel-učedník. Pro správnou odpověď na tuto otázku je nutné vysvětlit tři skutečnosti, které byly k tomuto tématu mezi odborníky diskutovány; tj. Janovo učednictví, význam a ohlas křtu v řece Jordán a slova chvály Ježíše o Janu Křtiteli.

1. *Janovi učedníci.* Evangelia často uvádějí, že Jan měl učedníky, z nichž někteří odešli s Ježíšem (Jan 1,35-37). Nebyli to proto jen náhodní následovníci; doprovázeli ho, následovali a určitě s ním sdíleli tentýž život (Mk 2,18) a měli stejné smýšlení (Jan 3,22). Flavio Josef rozlišoval dvě skupiny stoupenců; jedni mu pozorně naslouchali, když mluvil o ctnostech, spravedlnosti a zbožnosti, a nechávali se pokřtít; druzí „se kolem něj shromažďovali, protože byli nadšení, když ho slyšeli mluvit“ (Židovské starožitnosti 18,116-117). Mezi Janovými následovníky byl ten, kdo položil učiteli otázku, zda Ježíš svým chováním nevystupuje proti Janovi (Jan 3,25-27), a proto ho za jeho učedníka nepovažovali.

2. *Křest Ježíše.* Odborníci o existenci této události nepochybují, mezi jiným i proto, že zařadit tuto událost do evangelií s sebou neslo jisté obtíže: zaprvé by se mohlo dovozovat, že Křtitel byl nadřazen pokřtěnému, Ježíši, a zadruhé protože to byl křest pokání, mohlo by to vést k tomu, že Ježíš si uvědomoval, že je hříšník. Synoptická evangelia jasně vypovídají, že Jan se považuje za podřízeného: odmítá pokřtít Ježíše (Mt 3,13-17), hlas z nebe zjevuje boží důstojnost Ježíše (Mk 1,9-11), a čtvrté evangelium, které o křtu nevypráví, říká, že Křtitel byl svědkem toho, jak se na Ježíše snesla holubice (Jan 1,29-34), a že on sám je podřízen (Jan 3,28). Přesto se nedá okamžitě odvodit, že Ježíš by byl učedníkem Jana Křtitele. Jestliže evangelisté

neuvádějí podrobnosti o tom, že Ježíš byl Janovým učedníkem, je to proto, že jím nebyl.

3. *Ježíšova pochvalná slova.* Jsou dvě Ježíšovy věty, které svědčí o úctě, již měl Ježíš ke Křtiteli. Jednu zaznamenává Matouš (Mt 11,11) a Lukáš (7,28): „Nepovstal mezi těmi, kdo se narodili ze ženy, nikdo větší než Jan Křtitel.“ Další uvádí Marek (9,13) a připisuje Křtiteli prorockví Mal 3,23-24: „Eliáš má sice napřed přijít a všechno obnovit (...). Říkám vám však, že už Eliáš přišel, ale udělali s ním, co chtěli, jak je to o něm psáno.“ Je jisté, že Janova osoba, jeho křest (srov. Mt 21,13-27) a jeho poselství byly v životě Ježíše velmi přítomné. Nicméně šel cestou naprosto odlišnou: svým chováním - prošel celou zemi, hlavní město Jeruzalém a chrámový prostor; svým poselstvím, neboť kázal království všeobecné spásy; svými učedníky, které učil přikázání lásky nadřazené zákonným předpisům a dokonce i asketické praxi. Ale nejnápadnější je, že Ježíš otevírá horizont spásy všem lidem všech ras a všech dob.

Stručně řečeno, na základě málo pravděpodobného a nedokázaného předpokladu, že Ježíš prožil nějaký čas s následovníky Jana Křtitele, se nedá říci, že to na něj mělo rozhodný vliv. Ježíš spíše než učedník byl Mesiáš a Spasitel, kterého zvěstoval poslední a největší z proroků, Jan Křtitel.

Santiago Ausín

Zpět na [OBSAH](#)

34. Jaký byl vztah mezi Petrem a Marií Magdalskou?

Evangelium svatého Jana vypráví o tom, jak prvního dne v týdnu přišla Marie Magdalská k Ježíšovu hrobu a když viděla, že je kámen odstraněn, běžela to říci Šimonu Petrovi a učedníkovi, kterého Pán miloval. Po té zprávě běželi oba ke hrobu, kam se později Maria vrátila a setkala se se vzkříšeným Ježíšem (Jan 20,1-18). To je vše, co nám evangelisté říkají o vztahu Petra s Marií Magdalskou. Z historického hlediska se nedá nic dalšího dodat. Petrovo evangelium, apokryfní, zřejmě z II. století, které vypráví hlavní scény utrpení, vzkříšení a zjevení vzkříšeného Ježíše, o ní mluví jako o „učednici Pána“.

V okrajové literatuře pocházející z gnostických kruhů je několik spisů, ve kterých nalezneme případy, kdy se Petr a Marie dostanou do sporu. Na začátku je nutné připomenout, že tyto texty nemají historickou povahu; využívají fiktivní dialogy mezi různými postavami jako přenosové médium gnostického učení. Evangelium Marie je jedním z těchto textů, kde se vypráví o tom, že Petr nepochopil skryté zjevení, které Marie dostala (viz otázka „O čem je evangelium Marie Magdalské?“). Další spis, zřejmě starší, je Tomášovo evangelium. Zde se na konci vypráví, že Šimon Petr řekl: „Ať se od nás Marie vzdálí!, neboť ženy si život nezaslouží.“ Načež Ježíš odpověděl: „Já už z ní udělám muže, aby se i ona stala živým duchem, stejným, jakého máte vy muži: neboť každá žena, která se stane mužem, vstoupí do nebeského království.“ I v Pistis Sophia je Petr netrpělivý a protestuje, protože Maria rozumí lépe než druzí gnostickým tajemstvím a je Ježíšem chválena: „Pane, nedovol, aby tato žena stále mluvila, protože zabírá naše místo a nenechá nás vůbec promluvit.“ (54b) V těchto textech se dají rozeznat rysy, jež mají původ v rabínské mentalitě, podle které ženy nejsou schopné

pochopit náboženské učení (srov. Jan 4,27) a prvky vlastní gnostické antropologii, kde ženský prvek zaujímá význačné místo jako prostředek sdělování esoterických zjevení.

Vztahy mezi Petrem a Marií Magdalskou musely být podobné těm, jaké byly mezi Petrem a Janem, Petrem a Pavlem, Petrem a Salome atd. Tedy vztahy toho, kdo stál v čele církve s ostatními, jež byli Pánovými učedníky a kteří o něm po jeho vzkříšení podali svědectví a hlásali evangelium. Jiné vztahy jsou čirá fantazie.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

35. Co se událo při poslední večeři Páně?

Hodiny, které předcházely utrpení a smrti Ježíše, se s mimořádnou intenzitou zapsaly do paměti a srdce jeho učedníků. Proto ve spisech Nového zákona nacházíme dostatek podrobností o tom, co Ježíš při poslední večeři konal a řekl. Podle Joachima Jeremiase je to jeden z nejlépe doložených příběhů jeho života. Tentokrát byl Ježíš jen s dvanácti apoštolů (Mt 26,20; Mk 14,17 a 20; Lk 22,14). Nedoprovázela ho Marie, jeho matka, ani ostatní svaté ženy.

Podle vyprávění svatého Jana Ježíš nejprve úkonem mající hluboký smysl umývá apoštolům nohy a dává tak příklad pokorné služby (Jan 13,1-20). Posléze dochází k jedné z nejdramatičtějších událostí tohoto setkání: Ježíš oznamuje, že jeden z nich ho zradí; apoštolové v reakci na Ježíšova slova se na sebe s úžasem dívají a Ježíš taktně ukazuje na Jidáše (Mt 26,20-25; Mk 14,17-21; Lk 22,21-23 a Jan 13,21-22).

Při samotném slavení večeře nejpřekvapivější událostí bylo ustanovení eucharistie. Vypráví o tom čtyři texty - tři synoptická evangelia (Mt 26,26-29; Mk 14,22-25; Lk 22,14-20) a jeden text svatého Pavla (1 Kor 11,23-26); tyto texty si jsou velmi podobné. Ve všech případech se jedná o vyprávění o několika verších, které zaznamenávají gesta a slova Ježíše, jež vedla ke vzniku Nejsvětější Svátosti a jež jsou základem nového obřadu: „Potom vzal chléb, vzdal díky, lámal ho a dával jim ho se slovy: „To je mé tělo, které se za vás vydává. To konejte na mou památku!““ (Lk 22,19)

Slova vyjadřují radikální novost toho, co se na večeři Ježíše s apoštolů událo, porovnáme-li tuto večeři s obyčejnou, normální večeří. Ježíš při Poslední večeři nepodal spolustolovníkům chléb, ale realitu odlišnou, pod podobou chleba: „Toto je moje tělo.“ A předal

přítomným apoštolům potřebnou moc, aby mohli konat to, co on právě vykonal: „To číňte na mou památku.“

Na konci večeře dochází k další výjimečnosti: „Stejně tak vzal i kalich, když bylo po večeři, a řekl: ‚Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.‘“ (Lk 22,20)

Apoštolové pochopili, že jestliže okamžik předtím byli svědky darování jeho těla pod způsobou chleba, nyní jim dává pít svou krev v kalichu. Křesťanská tradice tak v této památce na oddělené darování jeho těla a krve spatřovala účinné znamení oběti, která se měla za několik hodin dovést na kříži.

Ježíš nadto po celou tuto dobu mluvil k apoštolům s velkým pohnutím a jeho poslední slova tak do jejich srdcí hluboko pronikla. Evangelium svatého Jana uchovává vzpomínku na toto dlouhé a láskyplné posezení po jídle. A právě v těchto chvílích se objevuje nové přikázání, jehož plnění bude rozlišujícím znamením křesťanů: „Nové přikázání vám dávám: Milujte se navzájem. Jak jsem já miloval vás, tak se navzájem milujte vy. Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku k sobě navzájem.“ (Jan 13,34-35)

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

36. Proč byl Ježíš odsouzen na smrt?

Postupem času byla kázání Ježíše Nazaretského čím dál více kontroverznější. Náboženské autority v Jeruzalémě zneklidnil rozruch, který učitel, jenž přišel na Velikonoce z Galilee, mezi lidem vyvolal. Podobně to bylo i s představiteli římské moci. Zprávy o tomto učiteli, který mluvil o přípravě na příchod „Božího království“, je nenechávaly v klidu; byla to doba, kdy opakovaně docházelo k povstáním proti římské okupaci vedeným místními vůdci apelujícími na charakteristické vlastnosti Židů. Jedni i druzí byli proto vůči němu obezřetní, i když z různých důvodů.

Ježíš byl zatčen a jeho případ projednávala velerada. Nejednalo se o formální proces vyvolaný soudním příkazem, který by se následně zaznamenal v Misná (Velerade IV, 1) a který mezi jiným vyžaduje, aby se projednával ve dne. Jednalo se o výslech v soukromém domě, aby se ověřila obvinění nebo podezření, jež se ohledně jeho učení objevila. Zejména šlo o kritický postoj k chrámu, o mesiánské pověsti týkající se jeho osoby, které vzbuzoval svými slovy a postoji, ale především o tvrzení, že má božskou důstojnost. Po pravdě řečeno náboženské autority znepokojovalo spíše pobouření, ke kterému by mohlo dojít, než samotné doktrinní otázky. A to by mohlo vést k lidovému povstání, jež by Římané netolerovali, a nově vzniklá politická situace by byla horší, než s jakou se v dané chvíli potýkali.

Za dané situace proto předali tento případ Pilátovi a sporná záležitost se dostala pod římskou pravomoc. Před Pilátem zazněly obavy, že ten, kdo mluví o „království“, by mohl být pro Římany nebezpečný. Vladař měl před sebou dva možné způsoby řešení situace. Jedním z nich bylo *coercitio* („potrestání, nucené opatření“), které mu dávalo pravomoc použít vhodná opatření k udržení veřejného pořádku. Na základě toho mu mohl uložit exemplární trest nebo ho dokonce

odsoudit k trestu smrti. Nebo mohl zavést cognitio („poznání“), formální proces, v němž bylo vzneseno obvinění, proběhl výslech a byl vynesena rozsudek v souladu se zákonem.

Zdá se, že Pilát váhal, jak dál v procesu pokračovat, i když se nakonec rozhodl pro rychlé řešení, přičemž některé právní formality dodržoval. Je to patrné z některých zdánlivě náhodných detailů, které se do těchto příběhů promítly: Pilát přijímá obvinění, vede výslech, zasedá k soudu, aby vynesl rozsudek (Jan 19,12; Mt 27,19) a odsuzuje ho za formální přečin k smrti na kříži: byl popraven jako „židovský král“, jak je zaznamenáno na titulus crucis (tabulce s nápisem INRI).

Historické úsudky ohledně odsouzení Ježíše na smrt musí být velmi uvážlivé, nesmí dojít k ukvapenému zevšeobecňování vedoucí k nespravedlivým závěrům. Konkrétně je důležité vzít do úvahy - to je samozřejmě očividná věc -, že Židé nemají kolektivní odpovědnost za smrt Ježíše. „Vzhledem k tomu, že naše hříchy urážejí samého Krista (srov. Mt 25,45; Sk 9,4-5), neváhá církev křesťanům připsat mnohem těžší odpovědnost za Ježíšovu popravu, kterou oni sami často svalovali jen a jen na Židy.“ (Katechismus katolické církve, č. 598)

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

37. Kdo to byl Kaifáš?

Josef Kaifáš byl velekněz, současník Ježíše. Je často citován v Novém zákoně (Mt 26,3; 26,57; Lk 3,2; 11,49; 18,13-14; Jan 18,24.28; Sk 4,6). Židovský historik Flavius Josef říká, že Kaifáš se stal nejvyšším veleknězem v roce 18, jmenoval ho Valerio Grato a byl sesazen Viteliem kolem roku 36 (Židovské starožitnosti, 18.2.1 a 18.4.3). Za ženu měl dceru Annáše. I podle Flavia Josefa byl Annáš veleknězem v letech 6 až 15 (Židovské starožitnosti, 18.2.1 a 18.2.2). Podle tohoto datování a v souladu s tím, co uvádějí evangelia, byl Kaifáš, když byl Ježíš odsouzen k smrti na kříži, veleknězem.

Jeho dlouhé působení ve funkci velekněze je významnou indicií, že měl velmi dobré vztahy s římskou správou a to i v době vlády Piláta. Ve spisech Flavia Josefa se při více příležitostech zmiňují slovní výpady Piláta vůči náboženské a národní identitě Židů a také konkrétní osoby těch, kteří proti němu pozvedli svůj hlas. Absence jména Kaifáš - který byl veleknězem právě v té době - mezi těmi, kdo si stěžovali na Pilátovy přestupky, ukazuje na dobré vztahy mezi těmito osobami. Tentýž postoj blízkosti a spolupráce s římskou autoritou je odrazem i toho, co evangelia vyprávějí o procesu s Ježíšem a o jeho odsouzení k smrti na kříži. Všechna evangelijní vyprávění se shodují v tom, že po výslechu Ježíše se velekněží dohodli a předali ho Pilátovi (Mt 27,1-2; Mk 15,1; Lk 23,1 a Jan 18,28).

Pro poznání toho, jak se první křesťané stavěli k Ježíšově smrti, je důležité, co ve svém evangeliu vypráví svatý Jan o tom, jaké názory převažovaly v době před jeho odsouzením: „Jeden z nich, Kaifáš, který byl v tom roce veleknězem, jim řekl: ‚Vy vůbec nic nevíte ani nemyslíte na to, že je pro vás lépe, když jeden člověk umře za lid, než aby zahynul celý národ.‘ To neřekl ze sebe, ale jako velekněz toho roku prorokoval, že Ježíš musí umřít za národ - a nejen za národ, ale i proto, aby rozptýlené Boží děti shromáždil v jedno.“ (Jan 11,49-52)

V roce 1990 objevili na pohřebišti Talpiot v Jeruzalémě dvanáct skříněk s ostatky. Na jedné z nich je nápis „Joseph bar Kaiapha“, jméno, jež Flavio Josef připisuje Kaifášovi. Jde o několik osáríí z I. století a ostatky uložené v dotyčné schránce by dost dobře mohly patřit téže osobě, o níž se zmiňují evangelia.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

38. Co je to Sanhedrin?

Sanhedrin neboli velerada byl Nejvyšší soud židovského práva, který měl vykonávat spravedlnost pomocí Tóry, jak ústní, tak psané. Současně reprezentoval židovský lid před římskou autoritou. Podle starodávné tradice měl sedmdesát jedna členů, kteří, jak se předpokládalo, byli dědici povinností zastávaných sedmdesáti staršími, jež pomáhali Mojžíšovi při vykonávání spravedlnosti; počet doplňoval samotný Mojžíš. Časem se vyvinul a zahrnul představitele kněžské šlechty a nejvýznačnější rody, zřejmě v perském období, tj. od V. až IV. století před K. Poprvé je zmiňován, i když pod jménem *gerúsia* (rada starších), v čase vlády Antiochose III. Velikého (223 - 187 před K.). Pod názvem Sanhedrin je znám od vlády Hircana II. (63 - 40 před K.). V té době mu předsedal hasmonský panovník, který byl též veleknězem.

Herodes Veliký dal na začátku své vlády popravit velkou část jejích členů - dle Flavia Josefa (*Židovské starožitnosti* 15,6) čtyřicet pět -, protože rada měla tu odvahu, že mu připomenula hranice, kam by měla sahat jeho moc. Nahradil je osobami, které mu byly podřízené. Během jeho vlády a později v době Archelaose byl Sanhedrin téměř bezvýznamný.

V době římské vlády a také za vlády Poncia Piláta vykonával Sanhedrin na území Judska opět své soudní funkce v občanskoprávních a trestních řízeních. Tehdy byly vztahy s římskou správou bezproblémové a relativní rozsah autonomie, který jí byl ponechán, nevybočoval z římské politiky platné na dobytých územích. Nicméně s největší pravděpodobností byla možnost vynášet rozsudek smrti, tzv. *potestas gladii*, vyhrazena římskému vládci (*prefektovi*), který, jak bylo tehdy obvyklé, měl od císaře rozsáhlé soudní pravomoci, mezi jiným i tuto pravomoc. Proto Sanhedrin nemohl nikoho odsoudit k smrti, ačkoliv případy, jež byly v jeho pravomoci, projednávat mohl.

Noční shromáždění členů Sanhedrinu k výslechu Ježíše nebylo ničím jiným než předběžným vyšetřováním, které mělo připravit obvinění z trestného činu a následujícího rána proti němu vzneseno v procesu před římským prefektem.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

39. Jaká byla Ježíšova smrt?

Ježíš zemřel přibit na kříž 14. den nisanu, v pátek 7. dubna roku 30. Lze to odvodit z kritické analýzy evangelijních vyprávění, kterou potvrzují narážky na jeho smrt v Talmudu (srov. TB, Sanhedrin VI,1; list 43a).

Ukřižování byl trest smrti, který používali Římané pro otroky a rebely. Byla to potupná smrt a nemohla být proto vykonána na římského občana, ale pouze na cizince. Protože na izraelskou zem byla uvalena římská moc, existuje spousta svědectví, že odsouzení k tomuto trestu bylo dosti časté. Místodržitel v Sýrii, Quintilio Varo, dal v roce 4 před n.l. ukřižovat v odvetu za povstání dva tisíce Židů.

K určení toho, jakým způsobem mohl být Ježíš ukřižován, přispěly významné objevy, ke kterým došlo na pohřebišti Givat-Mivtar v okolí Jeruzaléma. Našla se tam hrobka člověka, jenž byl ukřižován v první polovině I. století n.l., tj. současníka Ježíše. Na hrobce se dá rozeznat nápis: Jan, syn Haggoly. Jeho výška mohla být 1,7 metru a měl asi dvacet pět let. Jednalo se určitě o ukřižování, neboť hrobníkům se nepodařilo odstranit hřeb, kterým byly přibité jeho nohy, takže musel být pohřben i s hřebem, na kterém zůstal kousek dřeva. Tak se dalo určit, že kříž mladíka byl z olivového dřeva. Zdá se, že mezi nohama se nacházel malý výčnělek dřeva, o který se mohl nepatrně opřít, jakési sedátko, odsouzenec proto mohl nabrat něco sil a tím prodloužil svou agonii. K úmrtí totiž dochází okamžitě udušením, když veškerá váha spočívá na pažích, které se nemají o co opřít. Nohy byly mírně rozkročené a pokrčené. Ostatky nalezené v jeho hrobě ukazují, že kosti rukou nebyly probodeny ani zlomeny. Proto je nejpravděpodobnější, že paže tohoto člověka byly jednoduše pevně přivázané k příčnému trámu (na rozdíl od Ježíše, kterého na dřevo přibili). Nohy byly naopak přibity hřeby. Na jedné se ještě zachoval velký a poměrně dlouhý hřeb. Z polohy, v níž se nachází, se dá usuzovat, že hřeb prošel oběma nohama takto: nohy trochu rozevřené

se sloupkem mezi nimi, levá strana pravého kotníku a pravá strana levého kotníku se opírají o strany příčného sloupku, dlouhý hřeb prochází nejprve jednou nohou od kotníku ke kotníku, pak dřevěným sloupkem a pak druhou nohou. Utrpení při tomto ukřižování bylo takové, že ho Cicero nazval „ta největší muka“, „to nejkrutější a nejstrašnější utrpení“, „nejhorší a poslední ze všech muk, které se provádí na otrocích“ (In Verrem II, lib. V, 60-61).

Abychom si dokázali uvědomit realitu toho, co Ježíšova smrt na kříži obnášela, nestačí zůstat u bolestných, tragických detailů, které nám historie umí přiblížit, neboť nejhlubší realita je ta, která vyznává, „že Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy“ (1 Kor 15,3). Svým velkorysým odevzdáním se smrti na kříži ukazuje velikost Boží lásky ke každému člověku: „Ale Bůh dokazuje svou lásku k nám tím, že Kristus umřel za nás, když jsme ještě byli hříšníci.“ (Řím 5,8)

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

40. Jak se vysvětluje vzkříšení Ježíše?

Vzkříšení Ježíše je skutečná událost, jejíž projevy byly historicky prokázány. Apoštolové svědčili o tom, co viděli a slyšeli. Kolem roku 57 píše svatý Pavel Korint'ánům: „Vyučil jsem vás především v tom, co jsem sám přijal, že Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy; že byl pohřben a že vstal z mrtvých třetího dne ve shodě s Písmem; že se ukázal Petrovi a potom Dvanácti.“ (1 Kor 15,3-5)

Když v dnešní době přistupujeme k těmto skutečnostem, abychom zjistili co možná nejobjektivnější pravdu o tom, co se událo, vtírá se otázka: Odkud pochází tvrzení, že Ježíš byl vzkříšen? Je to manipulace s realitou, která měla v lidských dějinách mimořádný ohlas, nebo je to skutečná událost, jež je stejně tak překvapivá a nečekaná, jak byla i pro zmatené učedníky tehdejší doby? Rozumné řešení těchto otázek nalezneme tím, že prozkoumáme víru těchto lidí o posmrtném životě a uvážíme, zda představa o vzkříšení tak, jak ji oni vyprávěli, logicky zapadá do jejich myšlenkového světa.

Ze začátku existují v řeckém prostředí odkazy na život po smrti, ale s jedinečnými charakteristikami. Hádés (bůh podsvětí), motiv, který se objevuje už od homérských básní, je domovem smrti, světem plný stínů, jakási mlhavá vzpomínka na příbytek živých. Ale Homér nikdy nevěřil, že by mohl být možný návrat z Hádése. Platón, z odlišné perspektivy, spekuloval o opětovném vzkříšení, ale oživení vlastního, mrtvého těla, nepovažoval za reálné. Tj. i když se o životě po smrti někdy hovořilo, myšlenka na vzkříšení neboli návrat k tělesnému životu určitého jedince ve stávajícím světě se nikdy neobjevila.

V židovském náboženství je situace do určité míry odlišná, ale zčásti i společná. Šeol (temné místo zemřelých duší), o kterém mluví Starý zákon a další židovské texty, se příliš neliší od homérského Hádese.

Lidé zde jakoby spí. Ale na rozdíl od řeckého pojetí tu jsou dveře, které jsou naději otevřené. Pán je jediný Bůh, Bůh živých i mrtvých, mocný ve světě nad námi i ve světě šeol. Vítězství nad smrtí je možné. V židovské tradici, v některých případech, se určité projevy víry ve vzkříšení vyskytují. I na příchod Mesiáše se čeká, nicméně se zdá, že mezi těmito dvěma událostmi není žádná souvislost. Každý Žid, současník Ježíše, si pokládá, alespoň ze začátku, dvě teologické otázky patřící do velmi odlišných prostředí. Věřilo se, že Mesiáš zničí Pánovy nepřátele, navrátí chrámovému kultu jeho plný lesk a čistotu a ustanoví vládu Pána nad světem. Ale neexistuje žádná představa o tom, že by vstal z mrtvých: to by zbožného a vzdělaného Žida nikdy nenapadlo.

Ukrást jeho tělo a vymyslet lež, že s tímto tělem vstal z mrtvých jako důkaz pro to, že to byl Mesiáš, je nemyslitelné. V den seslání Ducha svatého, jak zmiňují Skutky apoštolské, Petr potvrzuje, že „Bůh ho vzkřísil a zbavil bolestí smrti“ a dále dodává: „Ať je úplně jasno celému izraelskému národu toto: Pánem a Mesiášem ustanovil Bůh právě tohoto Ježíše, kterého jste vy ukřižovali.“ (Sk 2,36)

Tato tvrzení dokládají, že apoštolové zažili něco, co by si nikdy nedokázali představit. Navzdory svému zmatení a posměchu, který, jak správně předpokládali, vyvolají, cítili povinnost podat o této události svědectví.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

41. Mohlo být Ježíšovo tělo ukradeno?

První věc, která napadne ty, kdo se nesrovnávají se skutečností, že Ježíš byl vzkříšen a hrob, kam byl uložen, byl prázdný, řeknou, že někdo jeho tělo ukradl (srov. Mt 28,11-15).

Náhrobek nalezený v Nazaretě s přípisem císaře připomínajícím, že je třeba respektovat neporušitelnost hrobů, svědčí, že v Jeruzalémě došlo k velkému pozdvižení, které bylo způsobeno zmizením mrtvoly někoho, kdo kolem roku 30 pocházel z Nazareta.

Konfrontace s prázdným hrobem ale nijak nebránila v závěru, že tělo bylo ukradeno. Nicméně na svaté ženy a Ježíšovy učedníky, kteří přišli ke hrobu, to zapůsobilo natolik, že ještě předtím, než Ježíše spatřili živého, to byl pro ně první krok k poznání, že vstal z mrtvých.

Evangelium svatého Jana podrobně vypráví, jak se to všechno stalo. Že jakmile Petr a Jan uslyšeli, co jim Maria říkala, vydal se Petr s ostatními učedníky k hrobu: „Petr a ten druhý učedník tedy vyšli a zamířili ke hrobu. Oba běželi zároveň, ale ten druhý učedník byl rychlejší než Petr a doběhl k hrobu první. Naklonil se dovnitř a viděl, že tam leží pruhy plátna, ale dovnitř nevešel. Pak za ním přišel i Šimon Petr, vešel do hrobky a viděl, že tam leží pruhy plátna. Rouška však, která byla na Ježíšově hlavě, neležela u těch pruhů plátna, ale složená zvlášť na jiném místě. Potom vstoupil i ten druhý učedník, který přišel ke hrobu první, viděl a uvěřil.“ (Jan 20,3-8)

Slova, která evangelista používá na popsání toho, co Petr a on v prázdném hrobu viděli, živě vyjadřují, jaký dojem na ně učinilo to, co viděli. Nejprve překvapení z toho, že tam plátna našli. Pokud by někdo vstoupil, aby odstranil mrtvolu, odmotal by plátno, aby si vzal jen tělo? To nemá velkou logiku. Krom toho rouška byla „složená zvlášť“, tak jak byla v pátek večer na Ježíšově hlavě. Pruhy plátna

zůstaly ležet tak, jak byly, omotány kolem Ježíšova těla, ale nyní v nich nic nebylo a proto byly „vyrovnané“, prázdné, jakoby se Ježíšovo tělo vypařilo a z nich vystoupilo, bez toho, že by byly rozbaleny. Dnes je ještě více překvapivých údajů v popisu o tom, co viděli. Když se mrtvola navlékala do rubáše, nejprve se k hlavě složila rouška a potom se celé tělo i s hlavou zabalilo do pruhů plátna. Janovo vyprávění říká, že rouška zůstala v hrobě „složená zvlášť na jiném místě“, tj. že si zachovala stejný stav, jako když tam bylo Ježíšovo tělo.

Evangelijní popis zvlášť přesně zaznamenává, co viděli dva udivení apoštolové. Lidsky se nepřítomnost Ježíšova těla nedala vysvětlit. Fyzicky nebylo možné, že by ho někdo ukradl, jelikož aby ho vysvlékl z rubáše, musel by rozbalit pruhy plátna a roušku, a ty by tam zůstaly rozbalené. Ale oni měli před očima pruhy plátna a roušku tak, jak byly, když tam Mistrovo tělo večer v pátek zanechali. Jediný rozdíl byl, že Ježíšovo tělo tam už nebylo. Vše ostatní zůstalo na svém místě.

To, co našli v prázdném hrobě, bylo pro ně tak významné, že Pánovo vzkříšení „vytušili“, neboť „viděli a uvěřili“.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

42. Kdo to byl Josef z Arimatie?

Zdá se, že o Josefovi z Arimatie se mluví ve spojitosti s utrpením a smrtí Ježíše ve čtyřech evangeliích. Pocházel z Arimatie (v hebrejštině Armathajim), vesničky v Judsku, aktuálně Rentis, 10 km na severovýchod od Lodu (Lydda), pravděpodobně rodiště Samuela (1 Sam 1,1). Byl to bohatý člověk (Mt 27,57) a význačný člen velerady (Mk 15,43; Lk 23,50). Měl novou hrobku vytesanou ve skále, blízko Golgoty v Jeruzalémě. Byl Ježíšovým učedníkem, ale jako Nikodém ze strachu před židy tajným (Jan 19,38). Lukáš o něm říká, že očekával Boží království a nesouhlasil s odsouzením Ježíše veleradou (Lk 23,51). Ve chvílích krutého ukřižování se nebojí a odvažuje se žádat Piláta o Ježíšovo tělo (v evangeliu Petr 2,1; 6,23-24, apokryfu z druhého století, přichází Josef s žádostí o tělo ještě před ukřižováním). Když mu prefekt žádost povolil, snímá ukřižovaného, zavine ho do čistého plátna a s pomocí Nikodéma uloží Ježíše do své hrobky, kterou ještě nikdo nepoužil. Potom, co ji uzavřeli velkým kamenem, odešli (Mt 27,57-60, Mk 15,42-46, Lk 23,50-53 a Jan 19,38-42). Takové jsou historické údaje.

Od IV. století vznikaly legendární pověsti, fantastické, v nichž byla postava Josefa opěvována. V apokryfu V. století, Nikodémově evangeliu, se vypráví, že židé jednání Josefa a Nikodéma ve prospěch Ježíše potrestali a Josef byl proto poslán do vězení. Po zázračném osvobození se objevuje v Arimatii. Odtud se vrací do Jeruzaléma a vypráví, jak ho Ježíš osvobodil. Ještě fantastičtější je dílo *Vindicta Salvatoris* (Pomsta spasitele, IV. století?), které se hodně rozšířilo v Anglii a Akvitánii (francouzský region). V knize se vypráví o pochodu Tita v čele svých legií, který má pomstít smrt Ježíše. Po dobytí Jeruzaléma nalézá v jedné věži Josefa, který tam byl zavřen v hladomorně, ale který byl živěn nebeským pokrmem.

V stoletích XI. až XIII. byla legenda o Josefovi z Arimatie na britských ostrovech a ve Francii v cyklu o svatém grálu a králi Artušovi

přikrášlena novými podrobnostmi. Podle jedné z legend Josef omyl Ježíšovo tělo a zachytil vodu a krev do nádoby. Potom si Josef a Nikodém její obsah rozdělili (viz otázka „Co je to svatý grál?“). Další legendy říkají, že Josef měl tuto relikvii u sebe a evangelizoval Francii (některá vyprávění líčí, že se zřejmě s Martou, Marií a Lazarem vylodil v Marseille), Španělsko (kde ho svatý Jakub vysvětil na biskupa), Portugalsko a Anglii. V této poslední oblasti se Josefova postava stala velmi populární. Legenda ho označuje za prvního zakladatele prvotní církve na britské půdě v Glastonbury Tor. Při spánku jeho berla zapustila kořeny a rozkvetla. Klášter Glastonbury Abbey se stal důležitým poutním místem, dokud nebyl zrušen při reformě v roce 1539. Ve Francii jedna legenda IX. století zmiňuje, že patriarcha Fortunato z Jeruzaléma, v době Karla Velikého, si s sebou vzal kosti Josefa z Arimatie a utekl na západ až do kláštera Moyenmoutier, kde se stal opatem.

Všechny tyto legendy, které nemají žádný historický podklad, ukazují na důležitost, kterou měli první Ježíšovi učedníci. Vývoj těchto vyprávění může být spojován s příležitostnými polemikami některých oblastí (například Anglie a Francie) s Římem. Snažily se ukázat, že určité regiony byly evangelizovány Ježíšovými učedníky a ne misionáři poslanými z Říma. V každém případě nemají nic společného s historickou pravdou.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

43. Co je podstatou křesťanského poselství?

Podstatou tohoto poselství je poselství Ježíše Krista. On je ta dobrá zpráva (evangelium), kterou od začátku hlásali apoštolové, jak píše svatý Pavel: „Chci vám, bratři, vyložit radostnou zvěst, kterou jsem vám už hlásal. Vy jste ji přijali a jste v tom pevní. Ona vás vede ke spáse... Vyučil jsem vás především v tom, co jsem sám přijal, že Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy; že byl pohřben a že vstal z mrtvých třetího dne ve shodě s Písmem; že se ukázal Petrovi a potom dvanácti.“ (1 Kor 15,1-5) Toto poselství se týká přímo Ježíšovy smrti a vzkříšení, které podstoupil kvůli naší spáse, a jeho obsahem je i to, že Ježíš je Mesiáš (Kristus) poslaný Bohem, jak bylo slíbeno Izraeli. Ježíšovo poselství proto zahrnuje i víru v jediného Boha, stvořitele světa a člověka, hlavního protagonisty dějin spásy.

Křesťanské poselství oznamuje, že Ježíšem Kristem se plně uskutečnilo zjevení Boha člověku: „Když se však naplnil čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného ze ženy, podrobeného Zákonu, aby vykoupil lidi, kteří podléhali Zákonu. Tak jsme byli přijati za syny.“ (Gal 4,4-5) Ježíš zjevuje, kdo je Bůh, způsobem novým a hlubším, než měl lid Izraele; zjevuje Boha jako svého Otce až tak, že říká: „Otec a já jedno jsme.“ (Jan 10,30) Církev se opírá o učení apoštolů a hlásá Ježíše Krista jako Syna Božího a skutečného Boha stejné podstaty s Otcem.

Během svého života na zemi konal Ježíš s Boží mocí a Božím Duchem, který v něm byl (Lk 4,18-21), a slíbil též po svém vzkříšení a oslavení u Otce seslání Ducha (Jan 14,16; atd.). Když apoštolové v den Letnic přijali Ducha svatého, pochopili, že Ježíš splnil svůj slib z nebe a zažili jeho proměňující sílu. Duch svatý dále oživuje církev jako svou duši. Proto je součástí křesťanského poselství Duch svatý, opravdový Bůh a třetí osoba Nejsvětější Trojice.

Křesťanské poselství též ohlašuje to, co hlásal Ježíš Kristus: Království Boží (Mk 1,15). Ježíš tento symbolický pojem naplnil obsahem, když jím naznačil přítomnost Boha v lidských dějinách a na jejich konci a jednotu Boha s člověkem. Ježíš hlásal, že Boží království již začalo jeho přítomností mezi lidmi a jeho osvobozujícími činy z moci ďábla a zla (Mt 12,28). Je to právě tato přítomnost a působení Ježíše Krista, jež v církvi pokračuje silou Ducha svatého. Církev je v lidských dějinách zárodkem a semenem tohoto království, které slavně vyvrcholí při druhém příchodu Krista na samém konci časů. Mezitím člověk skrze křest získává nový vztah s Bohem, vztah Božího dítěte spojeného s Ježíšem Kristem, který také vyvrcholí po smrti a při závěrečném vzkříšení. Kristus je v církvi stále skutečně přítomen v eucharistii a působí také v ostatních svátostech, které jsou účinnými znameními jeho milosti. Pokud křesťané žijí v lásce, projevuje se skrze jejich činy Boží láska ke všem lidem. To vše je součástí křesťanského poselství.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

44. Kdo to byl svatý Pavel? Jak předával Ježíšovo učení?

Jméno Pavel je řecká varianta jména Saul, byl to Hebrejec neboli Žid, vyznával židovské náboženství a pocházel z Tarsu v Kilíkii, města na jihovýchodě současného Turecka, kde žil v I. století po Kristu. Pavel byl proto současník Ježíše z Nazareta, i když se pravděpodobně za svého života nesešli.

Pavel z Tarsu byl vzdělán ve farizejství, jedné z frakcí judaismu I. století. Jak sám vypráví v jednom ze svých spisů, Listu Židům, jeho horlivost pro judaismus ho vedla k pronásledování vznikající skupiny křesťanů (Gal 1,13-14), které považoval za odpůrce čistoty židovského náboženství, až se mu jednou na cestě do Damašku zjevil sám Ježíš, který ho vyzval k následování, podobně jako to udělal dříve s apoštoly. Šavel na tuto výzvu reagoval tak, že se nechal pokřtít a zasvětil svůj život šíření evangelia Ježíše Krista (Sk 26,4-18).

Obrácení Pavla je jedním z klíčových momentů jeho života, právě tehdy začíná chápat, co je to církev jako Kristovo tělo: pronásledovat křesťana znamená pronásledovat samotného Krista. V tomtéž úryvku se Ježíš představuje jako „Vzkříšený“, stav, který očekává každého člověka po smrti, jde-li věrně za Ježíšem; a také jako „Pán“, zdůrazňujíc svou nadpřirozenou podstatu, protože slovo „pán“, kyrie, se v řecké bibli používá pro samotného Boha. Můžeme tedy říci, že Pavel přijal evangelium, aby kázal o Ježíši, ačkoliv později s pomocí milosti a vlastní reflexe dokázal z tohoto prvotního světla vyvodit mnoho zásadních důsledků evangelia; jak pro lepší pochopení božského tajemství, tak i to, jaký vliv má na životní podmínky a konání lidí bez víry v Krista a s vírou v Krista.

Při svém obrácení je Pavel představován jako prorok, kterému se dává velmi konkrétní poslání. Jak říká jiná kniha Nového zákona, Skutky apoštolů, Pán řekl Ananiášovi, který měl pokřtít Pavla: „Jen jdi. Neboť on je nástroj, který jsem si vyvolil, aby o mě donesl zvěst pohanům, králům a Izraelitům. Já mu ovšem ukážu, jak mnoho musí pro mě trpět.“ (Sk 9,15-16) Pán také řekl Pavlovi: „Já jsem Ježíš, kterého pronásleduješ. Ale vstaň, postav se na nohy! Neboť proto jsem se ti zjevil, abych z tebe udělal svého služebníka a svědka toho, co jsi viděl a co ti ještě ukážu. Zachráním tě před židovským lidem i před pohany, ke kterým tě posílám. Máš jim otevřít oči, aby se obrátili ze tmy ke světlu, z moci ďáblovy k Bohu. Tak dosáhnou vírou ve mne odpuštění hříchů a údělu mezi posvěcenými.“ (Sk 26,15-18)

Aby svatý Pavel dokázal realizovat své poslání kázat o cestě ke spáse, podnikal apoštolské cesty a tam, kde byl, zakládal a posiloval v různých provinciích Římské říše křesťanská společenství: Galicie, Asie, Makedonie, Akaja atd. Spisy Nového zákona nám představují Pavla jako spisovatele a kazatele. Když Pavel někam přišel, navštívil synagogu, místo setkávání Židů, a kázal zde evangelium. Později přicházel za pohany, tedy ne za židy.

Potom co z některých míst odešel, buď že kázání zanechal nedokončené nebo aby odpověděl na otázky, které mu z těchto obcí poslali, dal se do psaní listů, jež byly záhy v místních církvích s velkým respektem přijaty. Psal listy obcím i jednotlivým osobám. Nový zákon nám odevzdává 14 listů, jejichž autorem je Pavel: List Římanům, dva Listy Korintňanům, List Galaťanům, List Efesanům, List Filipianům, List Kolosanům, dva Listy Soluňanům, dva Listy Timoteovi, List Titovi, List Filemonovi a List Židům. Ačkoliv se datum vzniku nedá snadno určit, dá se říci, že většina těchto listů byla napsána v období deseti let, od roku 50 do roku 60.

Ústředním bodem Pavlova poselství je postava Krista, co vykonal pro spásu lidí. Vykoupení uskutečněné Kristem, jehož působení je úzce spjato s působením Otce a Ducha, znamená pro člověka a pro jeho vztah k samotnému Bohu zásadní obrat. Ještě před vykoupením žil člověk v hříchu a od Boha se neustále vzdaloval; ale nyní je to Pán,

Kyrios, kdo byl vzkříšen a zvítězil na smrti a hříchem, a který tvoří jedno tělo s těmi, kdo věří a přijímají křest. V tomto smyslu se dá říci, že klíčem k pochopení Pavlovy teologie je myšlenka konverze (metanoia), krok od nevědomosti k víře, od Mojžíšského Zákona k zákonu Krista, od hříchu k milosti.

Juan Luis Caballero

Zpět na [OBSAH](#)

45. Co říká evangelium o Filipovi?

Jedná se o spis obsažený v II. Kodexu sbírky koptských kodexů Nag Hammádí (NHC), který se nyní nachází v koptském muzeu v Káhiře. Nemá nic společného s „Evangelium podle Filipa“, které cituje svatý Epifan, jenž říká, že ho používali někteří heretici z Egypta, nebo o němž se zmiňují církevní spisovatelé jako o manichejcích.

Spis Nag Hammádí (NHC II 51,29-86,19) má na konci název „Evangelium podle Filipa“, ačkoliv to ve skutečnosti evangelium není - nevypráví o životě Ježíše - a ani se v textu na autora Filipa nikde neodkazuje. Tento titul je pozdější dodatek k původnímu textu, pravděpodobně v řečtině kolem III. století, na základě výroku připisujícímu se tomuto apoštolu, že Josef tesař vyrobil kříž ze stromů, jež on sám zasadil (91).

Toto dílo obsahuje asi sto více méně propracovaných myšlenek bez nějaké návaznosti. O sedmnácti z nich se říká, že to jsou Pánovy výroky, a z nich devět pochází z kanonických evangelií a zbytek jsou výroky nové. Ve většině případů se jedná o věty opsané z dřívějších zdrojů mající homiletický nebo katechetický charakter. Odráží zvláštní gnostickou nauku, i když se částečně podobají jiným gnostickým heretikům, jako například valentiniáni.

Tedy:

- a) Chápání nebeského světa (Pleroma) utvořeného ve dvojicích (Otec a Sofie na vyšším stupni, Kristus a Duch svatý - tento poslední jako rodu ženského - a Spasitel a Sofie na nižším stupni, ze které pochází svět materiální).
- b) Rozlišování různých Kristů, mezi nimi Ježíš, jak se objevil na zemi.

c) Pojetí spásy, už v tomto světě, jako jednoty duše (element ženský v člověku) s andělem pocházejícím z Pleromy (element mužský).

d) Rozlišení mezi lidmi duchovními (pneumatici), kteří tohoto sjednocení dosahují, a živočišnými a pozemskými nebo materiálními, kteří ho dosáhnout nemohou.

Co nejvíce přitahuje pozornost k tomuto evangeliu je to, co se v něm říká o Ježíšovi a Magdaléně. Je líčena jako Kristova „společnice“ (36) a říká se, že „ji Pán několikrát políbil (na tvář)“, protože ji miloval více, než všechny apoštoly (59). Tyto výrazy, které se na první pohled mohou zdát erotickými, se používají proto, že symbolizují dokonalost Magdalény, jež je vlastní gnostikovi, a toto světlo jí udělil sám Kristus.

Podobně je tomu, když mluvíme o „svatební komnatě“ jako o svátosti - nebo doslova o tajemství -, která vrcholí křtem, pomazáním, eucharistií a vykoupením. Obraz manželství se používá jako symbol sjednocení duše a anděla v této svátosti „svatební komnaty“.

V evangeliu podle Filipa taková svátost představuje nabytí původní jednoty člověka již v tomto světě, která vyvrcholí ve světě nebeském, což je pro autora ta skutečná „svatební komnata“.

Gonzalo Aranda

Zpět na [OBSAH](#)

46. Jak se vysvětlují Ježíšovy zázraky?

Mezi nejstarší obvinění židů a pohanů Ježíše patří obvinění, že to byl mág. Ve II. století Origenes vyvrací nařčení z magie, kterými Celsus Nazaretského učitele obviňuje a na které poukazují svatý Justin, Arnobio a Lactantius. I některé židovské tradice datující se ke II. století obsahují obvinění z čarodějnictví. Ve všech těchto případech se nepotvrzuje, že by Ježíš neexistoval, ani že by nekonal zázraky, nebo že by důvody, které ho k tomu vedly, mu byly k osobnímu prospěchu a věhlasu. Z těchto tvrzení, jak ukazují i evangelia, se vyvozuje historická existence Ježíše a jeho pověst divotvůrce. Proto dnes patří mezi informace, jež se o Ježíšově životě považují za prokázané, i to, že konal exorcismy a uzdravoval.

Ve srovnání s jinými postavami té doby známými tím, že konaly zázraky, je však Ježíš jedinečný. Vykonal mnohem větší počet zázraků, které měly úplně jiný smysl než zázraky, jež konali některé z těchto osobností (je-li to vůbec pravda). Počet zázraků připisovaných jiným divotvůrcům je velmi omezený; v evangeliích máme vylíčeno 19 zázraků v Mt; 18 v Mk; 20 v Lk a 8 v Jan; kromě toho jsou v těchto synoptických evangeliích a v evangeliu podle Jana odkazy na mnoho dalších zázraků, které Ježíš udělal (srov. Mk 1,32-34 a odst.; 3,7-12 a odst.; 6,53-56; Jan 20,30). I jejich smysl se odlišuje od kteréhokoliv jiného zázraku divotvůrce: Ježíš koná zázraky, které u příjemců znamenají poznání Boží dobroty a změnu života. Jeho neochota je konat ukazuje na to, že nestál o chválu nebo slávu. Proto mají svůj vlastní smysl.

Ježíšovy zázraky musíme chápat v kontextu Božího království: „Jestliže však vyháním zlé duchy s pomocí Ducha Božího, pak už k vám přišlo Boží království.“ (Mt 12,28) Ježíš ustanovuje Boží království, a zázraky jsou výzvou, na kterou mají věřící odpovědět. To

je jejich hlavním a charakteristickým znakem. Království a zázraky jsou nerozlučitelně spojené.

Ježíšovy zázraky nebyly výsledkem technických dovedností (jako tomu bývá u lékaře) nebo že by takto působili démoni či andělé (jako mág), ale byl to výsledek nadpřirozené moci Ducha Božího.

Ježíš konal zázraky proto, aby stvrdil, že Království je v něm už přítomno, aby ohlásil definitivní porážku ďábla a posílil víru ve svou osobu. Nejsou to jakési obdivuhodné zázraky, ale činy samotného Boha, které mají hlubší význam, než je samotný zázračný skutek. Zázraky v řádu přírody jsou znamením toho, že nadpřirozená moc projevující se v Ježíšovi působí i mimo sféru lidského světa a dominuje i nad přírodními silami. Zázračná uzdravení a exorcismy jsou znamením toho, že Ježíš projevils svou moc uzdravit člověka od zla, které ohrožuje jeho duši. Všechny tyto zázraky ukazují na jiné duchovní skutečnosti: uzdravení těla - osvobození z otroctví nemoci - znamenají uzdravení duše z otroctví hříchu; moc vyhánění démonů představuje Kristovo vítězství nad zlem; rozmnožení chlebů poukazuje na dar eucharistie; utišení bouře je výzva důvěřovat Kristu v neklidných a obtížných dobách; vzkříšení Lazara oznamuje, že Kristus je sám vzkříšení a je obrazem konečného vzkříšení; atd.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

47. Opravdu chtěl Ježíš založit církev?

Ježíšovo kázání se na prvním místě obracelo k Izraeli, on sám to řekl těm, kdo ho následovali: „Jsem poslán k ztraceným ovcím domu izraelského.“ (Mt 15,24) Od začátku svého působení vyzýval všechny k obrácení: „Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království. Obráťte se a věřte evangeliu.“ (Mk 1,15) Ale tato výzva k osobnímu obrácení není něco individualistického, ale má shromáždit rozptýlené lidstvo, aby vytvořilo Boží lid, který přišel spasit.

Jasným znamením toho, že Ježíš chtěl znovu sjednotit lid Smlouvy, otevřený celému lidstvu, a naplnit tak zaslíbení daná svému lidu, je ustanovení dvanácti apoštolů s Petrem jako hlavou: „Jména těch dvanácti apoštolů jsou tato: první Šimon, zvaný Petr, a jeho bratr Ondřej, Jakub, syn Zebedeův, a jeho bratr Jan, Filip a Bartoloměj, Tomáš a celník Matouš, Jakub, syn Alfeův, a Tadeáš, Šimon Kananejský a Jidáš Iškariotský, který ho pak zradil.“ (Mt 10,2-4; srov. Mk 3,13-16; Lk 6,12-16; viz otázka „Dvanáct apoštolů - kdo to byli?“) Číslo dvanáct odkazuje na dvanáct kmenů Izraele a vyjadřuje vůli shromáždit svatý Boží lid, ekklesia Theou: oni jsou základem nového Jeruzaléma (srov. Ap 21,12-14).

Novým znamením tohoto Ježíšova záměru je, že při poslední večeři jim udělil moc slavit eucharistii, kterou v tento okamžik ustanovil (viz otázka „Co se událo při poslední večeři Páně?“). Takto předal celé církvi, v osobě oněch Dvanácti, kteří jsou její hlavou, odpovědnost být znamením a nástrojem jím započatého sjednocení, které se má naplnit na konci časů. Jeho sebedarování na kříži, svátostně anticipované v této večeři a zpřítomňované pokaždé, když církev slaví eucharistii, vytváří společenství s ním sjednocené; toto společenství je povoláno být znamením a nástrojem úkolu, který on započal. Církev se tedy rodí z úplného darování se Krista za naši

spásu, jež byla předjímana při ustanovení eucharistie a dovršena na kříži.

Těchto dvanáct apoštolů je nejzřetelnějším znamením Ježíšovy vůle pro existenci a poslání jeho církve, zárukou, že mezi Kristem a církví není žádný rozpor: Kristus a církve jsou nerozlučitelně spjaté, a to i navzdory hříchům lidí, kteří církve tvoří.

Apoštolové si uvědomovali, vždyť to tak od Ježíše přijali, že jejich poslání bude trvat stále. Proto bylo jejich starostí nalézt své nástupce, aby poslání svěřené jim Kristem pokračovalo i po jejich smrti, jak o tom svědčí kniha Skutky apoštolské. Zanechali za sebou hierarchické společenství prostřednictvím apoštolské služby pod vedením zákonných pastýřů, kteří ho budují a udržují ve společenství s Kristem a Duchem svatým, kde jsou všichni povoláni zakoušet spásu, jež jim Otec nabízí.

V listech svatého Pavla jsou proto členové církve „spoluobčané svatých a členové Boží rodiny. Jste jako budova: jejími základy jsou apoštolové a kazatelé mluvící pod vlivem vnuknutí a Kristus Ježíš je nárožní kvádr.“ (Ef 2,19-20)

Nemůžeme se setkat s Ježíšem, pokud nebereme do úvahy skutečnost, kterou on vytvořil a v níž se projevuje. Mezi Ježíšem a církví je hluboká spojitost, neoddělitelná a tajemná, na základě které se dnes Kristus ve svém lidu projevuje.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

48. Co je to svatý grál? Co má společného se svatým Kalichem?

Slovo „grál“ pochází etymologicky z pozdní latiny „gradalis“ nebo „gratalis“, odvozené z klasické latiny „crater“ neboli nádoba. V rytířských románech ze středověku se má za to, že je to nádoba nebo pohár, ve kterém Ježíš proměnil svou krev při poslední večeři a který později použil Josef z Arimatie k zachycení krve a vody, jež se vylila při omývání Ježíšova těla. O několik let později s ho dle těchto knih vzal Josef s sebou na britské ostrovy (viz otázka „Kdo to byl Josef z Arimatie?“) a založil společenství správců této relikvie, kteří byli později spojováni s templáři. Je pravděpodobné, že se tato legenda zrodila ve Walesu a čerpala ze starověkých latinizovaných pramenů jako byly například Pilátovy skutky, apokryf z V. století. V keltské sáze o Persevalovi nebo Parzivalovi - spojenou s cyklem o králi Artušovi a rozvíjené v dílech jako je Le Conte du Graal, Chrétien de Troyes, Parzival, Wolfram von Eschenbach, nebo Le Morte Darthur, Thomas Malory - se legenda obohacuje a dále šíří. Z Grálu se stává vzácný kámen, který po nějakou dobu střežili andělé, a potom byla dán do opatrování rytířům z řádu Svatého grálu a jejich vládci, králi Grálu. Každý rok, na Velký pátek, slétne z nebe holubice, položí na kámen hostii, obnoví jeho tajemnou sílu a moc, která mu propůjčuje věčné mládí a která dokáže uhasit každou touhu jíst a pít. Nápisy na kameni čas od času prozrazují, kdo je povolán k věčné blaženosti ve městě Grálu, v Montsavage.

Tato legenda je díky svému námětu spojena s kalichem, který Ježíš použil při poslední večeři a o němž existuje několik starověkých tradic. Existují tři hlavní tradice. Nejstarší je ze 7. století, podle níž anglosaský poutník tvrdí, že v jeruzalémském chrámu Božího hrobu

viděl kalich, který použil Ježíš, a dotkl se ho. Byla vyroben ze stříbra a měla dvě viditelná držadla. Druhá tradice říká, že se jedná o kalich, který se dochoval v janovské katedrále San Lorenzo. Nazývá se Sacro catino. Je to zelený křišťál podobný desce, který do Janova přivezli křižáci ve 12. století. Podle třetí tradice je kalichem poslední večeře ten, který se uchovává v katedrále ve španělské Valencii a je uctíván jako svatý Kalich. Jedná se o chalcedonový kalich velmi tmavé barvy, který měl být svatým Petrem přivezen do Říma a tam používán jeho nástupci, dokud nebyl ve 3. století kvůli pronásledování předán do opatrování svatému Vavřinci, který jej odvezl do Huesky. Poté co byl na různých místech v Aragonii, byl v 15. století převezen do Valencie.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

49. Kdo to byl Poncius Pilát?

Poncius Pilát byl prefektem římské provincie Judsko v letech 26 až 36 nebo do začátku roku 37. Jeho soudní pravomoc sahala až do Samařska a Idumei (Edómu). Žádné jisté údaje nejsou o něm před tímto obdobím známy. Název úřadu, který zastával, byl praefectus, což byl úřad existující v době před císařem Klaudiem a potvrzuje to i nápis, jenž se objevil v Caesarei. Titul prokurátor, který používají někteří starověcí autoři, když mluví o jeho úřadu, je anachronismus (přežitek). Evangelia používají obecný název „vládce“. Jako prefekt měl udržovat pořádek v provincii a spravovat ji po právní a finanční stránce. Proto musel stát v čele soudního systému (a je zaznamenáno, že tak učinil v procesu s Ježíšem) a vybírat daně a poplatky na potřeby provincie a Říma. O této poslední činnosti neexistují přímé důkazy, i když příhoda s vodovodem, o které vypráví Flavio Josefo (viz níže), je určitě jejím důsledkem. Kromě toho se našly mince vyražené v Jeruzalémě v letech 29, 30 a 31, které byly bezpochyby vyrobené na příkaz Piláta. Přesto vše ale vešel do dějin jako ten, kdo dal příkaz k popravě Ježíše z Nazareta; ironií je, že se tím jeho jméno dostalo do vyznání křesťanské víry: „Trpěl pod Pontským Pilátem, byl ukřižován, umřel a pohřben jest...“

Jeho vztah k Židům, jak informuje Filón a Flavio Josefo, nebyl nijak dobrý. Dle Josefova mínění byly Pilátovy roky v Palestině velmi nepokojné a Filón říká, že charakteristickou vlastností tohoto místodržitele byla „zkorumpovanost, násilí, krádeže, útoky, nepřístojné chování, časté popravy vězňů bez soudního procesu a bezbřehá krutost“ (Gayo 302). Ačkoliv jsou tato hodnocení ovlivněna zaujatostí těchto dvou autorů, jak ukazuje Lk 13,1, kde je zmíněn incident několika Galilejců, jejichž krev smísil Pilát s krví jejich obětních zvířat, je jeho krutost nade vši pochybnost. Josefo a Filón vyprávějí také, že Pilát uvedl do Jeruzaléma na Tiberiovu počest insignie, což vyvolalo velké pobouření, a proto je nakonec odvezl do

Cesareje. Jindy Josefo vypráví, že Pilát použil posvátné finanční prostředky na stavbu vodovodu. Toto rozhodnutí vyvolalo nepokoje, které byly krvavě potlačené. Názor některých je, že se jedná o událost, na kterou poukazuje Lk 13,1. Poslední událost, kterou Josefo vypráví, je krutá represe Samařanů na hoře Garizim koncem roku 35. V reakci na to vyslali Samařané delegaci k vládci Sýrie, L. Viteliovi, který Piláta sesadil. Pro vysvětlení byl povolán do Říma, ale dostavil se až po smrti Tiberia. Podle tradice, kterou zaznamenal Eusebio, padl v nemilost u císaře Caliguly a nakonec spáchal sebevraždu.

V následujících stoletích se o jeho osobě vynořilo velké množství různých legend. Jedny mu připisovaly úděsný konec v řece Tibeře nebo Vienne (Francie), zatímco druhé (hlavně Pilátova akta, která byla ve středověku částí Nikodémova evangelia) ho líčí jako konvertitu na křesťanství společně se svou ženou Prokulou, která se v ortodoxní církvi uctívá jako svatá, protože bránila Ježíše (Mt 27,19). Dokonce i samotný Pilát se v etiopské a koptské církvi počítá mezi svaté. Ale důležitější než tyto tradice, které původně odrážely snahu zmírnit vinu římského místodržitele v době, kdy se křesťanství jen s obtížemi v říši prosazovalo, byla postava Piláta, jak ji známe z evangelíí, tedy člověk lhostejný, bez zájmu o pravdu, který se chce zalíbit davu.

Skutečnost, že je uváděn v Krédu, je nicméně velmi důležitá, protože nám připomíná, že křesťanská víra je náboženství historické a ne etický či filozofický program. Vykoupení se uskutečnilo na konkrétním místě světa, v Palestině, v konkrétní době dějin, tj. když Pilát byl prefektem v Judsku.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

50. Jaké měl Ježíš politické postoje?

Ježíš byl před římskými autoritami obviněn z podporování politické vzpoury (srov. Lk 23,2). Když Pilát rozvažoval, jak s tímto případem naložit, přesvědčovali ho, aby Ježíše odsoudil na smrt: „Když ho propustíš, nejsi přítel císařův. Každý, kdo se dělá králem, staví se proti císaři!“ (Jan 19,12) Proto bylo na titulus crucis (Titul/Tabulka Kříže), kde se uváděl důvod odsouzení, napsáno: „Ježíš Nazaretský, král Židovský“.

Jeho žalobci si vzali za záminku kázání, v němž mluvil o Božím království, království spravedlnosti, lásky a míru, a prezentovali ho jako politického nepřítele, který by nakonec mohl Římu přivodit problémy. Ale Ježíš se přímo v politice neangažoval, ani nestál na straně žádného z táborů nebo proudů, do kterých se zapojovaly se svými názory a politickými projevy lidé tehdejší Galileje nebo Judska.

To však neznamená, že by si Ježíš nevšímal důležitých otázek společenského života jeho doby. Vždyť jeho zájem o nemocné, chudé a potřebné neprošel bez povšimnutí. Bez rozdílu hlásal spravedlnost a především lásku k bližnímu.

Když vešel do Jeruzaléma, aby se účastnil svátku Velikonoc, dav ho prohlašoval za Mesiáše a volal, jak šel kolem: „Hosana synu Davidovu! Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně! Hosana na výsostech!“ (Mt 21,9) Ale Ježíš nevyhovoval politickým očekáváním, se kterými si lid Mesiáše představoval: nebyl to vojevůdce, který by přišel se svým vojskem změnit situaci, ve které se nacházel, ani to nebyl revolucionář, který by vyvolal povstání proti římské moci.

Ježíšův mesianismus můžeme pochopit jen ve světle zpěvů Služebník trpící, o němž Izaiáš prorokoval (Iz 52,13 až 53,12), že se obětuje na smrt za vykoupení mnohých. Tak to jasně chápali první

křesťané, když uvažovali pod vlivem Ducha svatého o tom, co se stalo: „Vždyť i Kristus trpěl za vás a zanechal vám tak příklad, abyste šli v jeho šlépějích. On nezhřešil a nikdo od něj neslyšel nic neupřímného. Když mu spílali, on jim to spíláním neoplácel, když trpěl, nevyhrožoval, ale ponechal vše tomu, který soudí spravedlivě. On sám na svém těle vynesl naše hříchy na dřevo kříže, abychom byli mrtví hříchům a žili spravedlivě. Jeho ranami jste uzdraveni. Byli jste kdysi jako bludné ovce, ale nyní jste se vrátili k pastýři a strážci svých duší" (1 Petr 2,21-25).

V některých novějších životopisech o Ježíšovi se při úvahách o jeho postoji k tehdejší politice zdůrazňuje, jak různorodé muže si vybral za apoštoly. Obvykle se uvádí Šimon, kterému říkali Horlivec (srov. Lk 6,15) a jenž býval radikálním nacionalistou, i podle své přezdívky, a který se účastnil boje za nezávislost lidu na Římanech. Někteří jazykoví znalci této oblasti ukazovali také na Jidáše Iškarjotského, neboť jeho přezdívka Iškarjot by mohla být lidovým, řeckým prepisem latinského slova *cicarius*, naznačující sympatizanta nejextrémnější a nejnásilnější skupiny židovského nacionalismu. Naopak Matouš byl výběrčí daní pro římské úřady, „celník“, neboli kolaborant politického režimu ustaveného Římem. Další jména, například Filip, znamenaly, že tito pocházeli z řeckého prostředí, které bylo v Galileji velmi etablované.

U uvedených údajů se mohou vyskytovat sporné jednotlivosti a nebo se mohou spojovat některé z těchto osob s politickými postoji, jež se prosadily teprve o několik desetiletí později. Přesto v každém případě dobře popisují skutečnost, že ve skupině Dvanácti byli lidé velmi různorodí. Každá měla své vlastní názory a postoje, a všichni byli povoláni Ježíšem k jednomu úkolu, jenž přesahoval jejich politickou příslušnost a společenské postavení.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

51. Kdo to byl Konstantin?

Flavius Valerius Aurelius Constantinus (272-337), známý jako Konstantin I. nebo Konstantin Veliký, byl císařem Římské říše v letech 306 až 337. Vstoupil do dějin jako první křesťanský císař.

Byl synem řeckého úředníka, Constantiuse I. Chloruse, který byl roku 305 jmenován spolu s Galeriem augustem. (Pozn.: V Římské říši byl systém tetrarchie, vládli dva augustové v obou polovinách říše a dva caesarové, jejich nástupci.) Když Constantius I. Chorus v roce 306 zemřel, Konstantin byl místním vojskem za obtížné politické situace, ještě zhoršené napjatými vztahy s dřívějším císařem Maximianem a jeho synem Maxentiem, prohlášen za císaře. Konstantin nejprve v roce 310 porazil Maximiana a potom Maxentia 28. října 312 v bitvě u Milvijského mostu. Tradice tvrdí, že Konstantin měl před bitvou vidění. Dívaje se na slunce, kterému jako pohan vzdával úctu, viděl kříž a přikázal svým vojákům, aby dali na své meče Kristův monogram (první dvě písmena řeckého jména Christos přes sebe položené). I když dál praktikoval pohanské obřady, od tohoto vítězství byl křesťanům nakloněn. S Liciniusem, východním císařem, vyhlásil tzv. „Edikt milánský“ (viz následující otázka „Co je to Edikt milánský?“), který povoloval svobodu vyznání. Později se tito dva císaři utkali v bitvě a Konstantin Licinuse v roce 324 porazil a stal se jediným augustem císařství.

Konstantin uskutečnil mnoho reforem, administrativních, vojenských, hospodářských, ale kde nejvíce vynikl, byla politicko-náboženská ustanovení, na prvním místě ta, která vedla k pokřesťanštění impéria. Podpořil příslušné struktury na zachování jednoty církve jako způsob, jak zachovat jednotu státu a legitimizovat jeho monarchistické uspořádání, aniž by přehlížel další náboženské důvody osobního charakteru. Kromě církevně správních ustanovení podnikl kroky proti herezím a schizmatům. Na obranu jednoty církve bojoval proti schizmatu způsobeného donatismem v severní Africe a svolal

nicejský koncil (viz otázka „K čemu došlo na nicejském koncilu?“), který měl vyřešit spory ohledně trojjediného Boha vyvolané Ariem. V roce 330 změnil hlavní město císařství, z Říma se přestěhoval do Byzantionu, které nazval Konstantinopol. Znamenalo to přerušení tradice, navzdory tomu, že chtěl zdůraznit křesťanský charakter hlavního města. Jak bylo tehdejším zvykem, nechal se pokřtít až krátce před smrtí. Pokřtil ho biskup Eusebius z Nikomédie, který s ariánstvím sympatizoval.

Kromě určitých „vad na kráse“ jeho vlády, jež byly pro dobu, kdy žil, poměrně obvyklé, například jeho náladová a násilná povaha, nelze mu upřít to, že dal církvi svobodu a podporoval její jednotu. Naopak není historicky jisté, že pro dosažení těchto věcí Konstantin mezi jiným určil, kolik má mít Bible knih. V tomto zdlouhavém procesu, jenž skončil mnohem později, byla tato čtyři evangelia už po dlouhou dobu jediná, která církev uznala za pravé. Ostatní „evangelia“ Konstantin nezrušil, protože byla označena za heretická až o desítky let později.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

52. Co je to Edikt milánský?

Začátkem IV. století byli křesťané znovu krutě pronásledováni. Císař Dioklecián společně s Galeriem rozpoutal v roce 303 tzv. „velké pronásledování“ s úmyslem obnovit jednotu státu, která byla podle něho ohrožena neustálým růstem křesťanství. Mezi jiným nařídil zbořit křesťanské kostely, spálit výtisky Bible, poslat na smrt církevní autority, odejmout všem křesťanům veřejné funkce a občanská práva, obětovat bohům pod trestem smrti atd. Protože tato opatření, jež měla skoncovat s křesťanstvím, byla neúčinná, vydal Galerius z milosrdných a politických důvodů 30. dubna 311 dekret, kterým ukončil perzekuci křesťanů. Křesťané mohli žít dle svého náboženství, měli svobodu shromažďování a mohli stavět chrámy.

Mezitím byl Konstantin zvolen za císaře západu. Potom, co v roce 312 porazil Maxentia, se sešel v únoru následujícího roku v Miláně s císařem východu, Liciniem. Kromě jiného jednali o křesťanech a dohodli se, že v jejich prospěch zveřejní nová nařízení. Výsledkem tohoto setkání bylo to, známe pod názvem „Edikt milánský“ (Milánské ujednání), i když je pravděpodobné, že žádný edikt oba císaři v Miláně nevyhlásili. Co bylo dohodnuto je obsažené v ediktu, který vyhlásil pro východní část císařství Licinius. Text se k nám dostal díky dopisu provinčním guvernérům napsaném v roce 313, který napsali Eusebios z Kaisareie (Církevní dějiny 10,5) a Lactantius (O smrti pronásledovatelů 48). V první části se zavádí princip svobody náboženství pro všechny občany a v důsledku toho se explicitně uznává křesťanům právo tuto svobodu užívat. Edikt dovoloval praktikovat své náboženství nejenom křesťanům, ale i všem ostatním, mající jakékoliv vyznání. V druhé části se vyhlašuje, že křesťanům se vrátí jejich dřívější místa shromažďování a kultu, ale i majetek, který jim byl zkonfiskován římskými úřady a prodán soukromým osobám za doby předchozího pronásledování.

Aniž by se křesťanství přisuzovalo nějaké významné místo, zdá se, že edikt se spíše snaží ukázat, že božstvo má porozumění pro všechny stávající formy kultu v souladu se synkretismem, jenž tehdy Konstantin praktikoval. Přestože projevoval sympatie k církvi, nadále po nějaký čas vyznával kult Sol Invictus (nepřemožitelné slunce). V každém případě pohanství přestalo být oficiálním náboženstvím císařství a edikt dovoloval, aby se křesťané těšili stejných práv jako ostatní občané. Církev se svým náboženstvím byla povolena a ze strany impéria byla i právně uznávána, což jí umožňovalo rychlý rozmach.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)

53. Co se stalo na nicejském koncilu?

První nicejský koncil je první ekumenický koncil, tj. všeobecný, neboť se ho účastnili biskupové ze všech regionů, kde křesťané žili. Konal se v době, kdy se církve těšila stálého pokoje a mohla se svobodně a veřejně shromažďovat. Proběhl od 20. května do 25. července roku 325. Byli na něm přítomni někteří biskupové mající na svém těle pozůstatky trestů, jež museli za svou věrnost při nedávných pronásledováních vytrpět.

Císař Konstantin, který v té době ještě nebyl pokřtěn, poskytl biskupům služby císařských dostavníků a tak jim účast umožnil. Nabídl jim také ubytovací služby v Nikáji v Bithýnii, nedaleko svého sídla v Nikomédii. Vlastně mu toto shromáždění biskupů přišlo velmi vhod, neboť po znovusjednocení císařství vítězstvím nad Liciniem v roce 324 chtěl, aby se sjednotila i církve, která byla tehdy zmítána názory kněze Aria, jenž popíral skutečné božství Ježíše Krista. Od roku 318 se Arius stavěl proti biskupovi Alexandrovi z Alexandrie a byl na synodě všech biskupů Egypta exkomunikován. Arius utekl a odešel spolu se svým přítelem biskupem Eusebiem do Nikomédie.

Ke koncilním otcům patřili nejvýznamnější církevní osobnosti té doby. Byl to biskup Hosius z Córdoby, který zřejmě zasedáním předsedal. Účastnil se také Alexandr z Alexandrie, jemuž pomáhal tehdy diakon Atanáš, Marcellus z Ankary, Macarius z Jeruzaléma, Leoncio z Kaisareie v Kappadokii, Eustasius z Antiochie a několik kněží zastupujících biskupa Říma, který se nemohl účastnit kvůli svému pokročilému stáří. Nechyběli také přátelé Aria, jako například Eusebius z Kaisareie, Eusebius z Nikomédie a několik dalších. Celkem se účastnilo asi tři sta biskupů.

Přivrženci Aria, kteří se rovněž spoléhali na sympatie císaře Konstantina, měli za to, že když vysvětlí své názory, shromáždění jim dá za pravdu. Nicméně když si vzal slovo Eusebius z Nikomédie, aby řekl, že Ježíš Kristus je pouze tvor, i když vznešený a vynikající, a nemá božskou přirozenost, naprostá většina přítomných si hned uvědomila, že tato doktrína zrazuje víru přijatou od apoštolů. Aby se zamezilo tak vážným omylům, koncilní otcové se rozhodli na základě křestního vyznání víry církve v Kaisarei sepsat společné vyznání víry, které by celistvě a jasně odráželo pravé vyznání víry, kterou křesťané od počátku přijali a uznali. Říká se v něm, že Ježíš Kristus je „z podstaty Otce, Bůh z Boha, Světlo ze Světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozeného, ne stvořeného, jedné podstaty s Otcem“. Všichni koncilní otcové, kromě dvou biskupů, toto krédo, nicejské vyznání, 19. června 325 schválili.

Kromě této základní otázky se stanovilo, že slavení Velikonoc bude první neděli po prvním jarním úplňku dle praxe Římské církve a mnoha dalších církví. Rovněž se projednávaly některé disciplinární záležitosti menší důležitosti týkající se vnitřního chodu církve.

Co se týče nejdůležitějšího tématu, ariánské krize, Eusebius z Nikomédie se s pomocí Konstantina mohl za krátký čas vrátit na svůj stolec a samotný císař nařídil biskupovi Konstantinopole, aby Aria do společenství přijal. Mezitím po smrti Alexandra přijal biskupský úřad v Alexandrii Atanáš. Byl jednou z nejdůležitějších postav církve ve IV. století. S velkou intelektuální úrovní obhajoval nicejské vyznání, ale právě kvůli tomu byl císařem poslán do vyhnanství.

Historik Eusebius z Kaisareie, který měl také blízko k ariánským názorům, ve svých spisech vliv Konstantina na nicejský koncil zveličoval. Pokud by se vycházelo jen z tohoto zdroje, mohli bychom nabýt dojmu, že císař, kromě toho že pronesl několik slov při zahájení koncilu, měl hlavní úlohu v usmíření protivníků a obnovení smíru a také převahu nad biskupy při projednávání doktrinárních otázek. Jde o neobjektivní, zaujatou verzi.

Vezmou-li se do úvahy všechny dostupné zdroje, dá se říci, že Konstantin určitě umožnil konání nicejského koncilu a měl vliv na

jeho konání a plně ho podpořil. Nicméně studium dokumentů ukazuje, že císař neměl vliv na formulaci víry tak, jak se dostala do kréda, protože neměl teologické dovednosti, aby zvládal diskutované otázky. Ale hlavně proto, že schválené formulace se neshodují s jeho osobními sklony, které spíše sledují ariánskou linii, tj. že Ježíš Kristus není Bůh, ale výjimečný tvor.

Francisco Varo

Zpět na [OBSAH](#)

54. O čem je Jidášovo evangelium?

K různým apokryfním evangeliím, které zmiňují Otcové a starověcí církevní autoři, patří Evangelium podle Jidáše. Svatý Irenej o něm ve svém pojednání *Proti herezím*, 1,31,1 píše: „Další prohlašují (Kainité), že Kain nabyl svého bytí z moci Nejvyššího a vyznávají, že Ezau, Kórach a Sodomité a všichni tací lidé jsou mezi sebou spřízněni. Proto - dodávají oni - byli pronásledováni Stvořitelem, i když nikomu nebylo ublíženo. Moudrost totiž měla ve zvyku brát si od nich pro sebe to, co jí patřilo. Také říkají, že Jidáš zrádce byl s těmito věcmi velmi dobře obeznámen a že on sám, znalý pravdy jako nikdo jiný, provedl tajemství zrady. Kvůli jeho vině, říkají, všechny věci, pozemské i nebeské, byly narušeny. To jsou ti, kteří o tom napsali smyšlený příběh, jež nazývají Evangelium podle Jidáše.“ Zmiňuje se o něm i svatý Epifan ze Salaminy a Theodoretos z Kyrrhu.

Vzhledem k tomu, že Irenej píše své dílo v roce 180, Jidášovo evangelium muselo být napsáno ještě před tímto datem, pravděpodobně řecky, mezi roky 130 a 170. O sektě Kainitů nevíme nic více, než co nám říká Irenejův text. Neví se, zda to byla nezávislá skupina nebo zda byla částí širší gnostické sekty.

Není to tak dlouho, co bylo oznámeno, že existuje kodex ze IV. století, který se našel v Egyptě a který obsahuje text v koptštině z Jidášova evangelia. Kodex obsahuje i další gnostické spisy. Na základě tohoto nového objevu se dovídáme, že Jidášovo evangelium zaznamenává domnělé zjevení Ježíše Jidáši Iškariotskému „tři dny před slavením Velikonoc“. Stejně jako v případě Mariina evangelia (viz otázka „O čem je evangelium Marie Magdalské?“) se jedná o dílo bez jakéhokoliv historického obsahu, které používá Jidášovo jméno na předávání okultního učení zasvěcencům sekty. Poté co zmiňuje, že Ježíš vykonával svou

pozemskou službu tím, že konal zázraky a někdy se učedníkům ukazoval v podobě dítěte, vypráví dialog mezi Ježíšem a učedníky. Ježíš se směje tomu, co dělají (díkůčinění nad chlebem) a oni se zlobí. Jidáš je jediný, kdo správně reaguje na to, co Ježíš žádá, a říká mu: „Vím, kdo jsi a odkud přicházíš. Přicházíš z nesmrtelného království Barbeló a já nejsem hoden vyslovit jméno toho, kdo tě poslal.“ (Barbeló je prvotní emanace Boha v gnostických, setovských kosmogoniích.) Následují další setkání a rozhovory učedníků a rozmluvy Jidáše s Ježíšem, v nichž se pojednává o složitých kosmických otázkách a téměř na konci se uvádí, jak Ježíš říká Jidášovi: „Ty předčíš všechny, neboť obětuješ člověka, do něhož jsem oděn.“ Spis nakonec říká, že Jidáš přijal od zákoníků peníze a vydal jim Ježíše.

Tento nový text je důležitý pro poznání gnosticizmu II. století, ale z hlediska historického nepřináší o Ježíšovi a jeho učednících nic, co bychom z evangelií nevěděli. Především tento rukopis potvrzuje, stejně tak i další, objevené v minulém století, pravdivost informací, jež nám o gnostických skupinách předali Irenej, Epifan a další starověcí spisovatelé.

Juan Chapa

Zpět na [OBSAH](#)